

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Вищого навчального закладу Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі»
18 квітня 2019 року № 88-Н

Форма № П-4.03

**Вищий навчальний заклад Укоопспілки
«ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ»**

Інститут економіки, управління та інформаційних технологій
Форма навчання заочна
Кафедра документознавства та інформаційної діяльності в економічних
системах

Допускається до захисту
Завідувач кафедри _____ Т. В. Оніпко
(підпис)

« ___ » грудня 2019 р.

ДИПЛОМНА РОБОТА

на тему:

«Дистанційні системи навчання в процесах підвищення кваліфікації кадрів»
(за матеріалами Вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський
університет економіки і торгівлі»
зі спеціальності 029 Інформаційна, бібліотечна та архівна справа
освітня програма «Документознавство та інформаційна
діяльність»

Виконавець роботи Федій Валерія Юріївна

(підпис, дата)

Науковий керівник д. фіз.-м. н., професор Колєчкіна Людмила Миколаївна

(підпис, дата)

Рецензент

Полтава 2019

ВСТУП

Підвищення кваліфікації спрямоване на послідовне удосконалення професійних знань, умінь і навиків, зростання майстерності. Особливістю процесу підвищення кваліфікації кадрів є те, що слухачі вже володіють певними знаннями і практичними навиками виконання своєї роботи, можуть критично відноситись до навчального матеріалу, хочуть отримати саме ту інформацію, яка потрібна для виробничої діяльності. З цією метою є доцільним використання дистанційної форми навчання, як нової форми в системі освіти України. Сьогодні дистанційне навчання демонструє свої переваги завдяки значно вищій інформативності, доступності та економічній ефективності.

Слід зазначити, що за роки незалежності України система освіти зазнала істотних змін. Постійно зростаючий обсяг нових знань, поява новітніх інформаційних технологій та засобів комунікації потребують нововведень в систему традиційної освіти. Однією з важливих тенденцій розвитку сучасної освіти стало широке впровадження різних дистанційних технологій навчання на різних рівнях.

Сучасне суспільство висуває вимоги безперервності, неформальності, відкритості та дистанційності навчального процесу. Отже, освіта сьогодення повинна носити характер гнучкості та високої технологічності. Всі ці риси притаманні дистанційному освітньому процесу, який особливо актуальний для підвищення кваліфікації кадрів.

Тому особливої актуальності набувають дослідження, спрямовані на вивчення ефективності нових форм, методів, технологій та методик дистанційного навчання. Використання дистанційного навчання сприяє вирішенню завдань підвищення ефективності навчальної діяльності студентів, організації навчального процесу, використання можливостей інформаційно-

комунікаційних технологій при організації навчально процесу для підвищення кваліфікації кадрів.

Національною програмою «Освіта. Україна XXI сторіччя» передбачено забезпечення розвитку освіти на основі нових прогресивних концепцій, запровадження у навчально-виховний процес новітніх педагогічних технологій та науково-методичних досягнень, створення нової системи інформаційного забезпечення освіти, входження України у трансконтинентальну систему комп'ютерної інформації.

Сьогодні дистанційна форма навчання демонструє свої переваги над іншими формами завдяки значно вищій інформативності, доступності та економічній ефективності. Вона також потребує менше часу та енергії для засвоєння знань, є значно мобільнішою та комфортнішою ніж інші форми навчання.

Головним завданням дистанційного навчання є рівний доступ до здобуття якісної освіти, розвиток творчих, інтелектуальних здібностей педагога і його предметних та інформаційно-комп'ютерних компетентностей за допомогою відкритого і вільного використання всіх освітніх ресурсів і програм. Оскільки Інтернет – це світова інформаційна мережа, то вона стає одним із засобів дистанційної форми навчання.

Отже, актуальності набуває освіта протягом життя на основі активного технологічного процесу в дистанційному середовищі. Разом із цим посилюється творча складова традиційного навчання. Саме цими та іншими фактами зумовлюється експансія – розширення сфери панування дистанційної форми навчання в усьому світі, а групове навчання в аудиторіях та читальних залах поступово втрачає свої позиції.

Проте, обумовлено інтеграцією інформаційних та комп'ютерних технологій в освітнє середовище дистанційна форма навчання породила низку проблем, зокрема: організація і планування курсів підвищення кваліфікації, розробка моделей технологічного навчання, приведення у відповідність зовнішніх та

внутрішніх розпорядчих документів, розробка веб-ресурсів (дистанційних курсів) для педагогічних працівників в середовищі дистанційного навчання.

Ранні концептуальні теорії дистанційного навчання були спрямовані на активного учасника навчального процесу, який самостійно створює свій навчальний простір, а викладач і навчальний заклад розглядалися, як інформаційне джерело. До теоретиків дистанційного навчання раннього періоду відносять Р. Елінга, О. Петерса. У теорії автономії та незалежності (Рудольфа Елінга) дистанційне навчання розглядається як багатовимірна система процесів навчання і зв'язку за допомогою штучного сигналу-носія, у якому виділяються 8 вимірів цієї системи. До сучасних теорій дистанційного навчання відносять теорію реінтеграції актів викладання і навчання Десмонда Кігена, теорію еквівалентності дистанційного навчання Майкла Сімонсона та Дага Шейла, а також тривимірну теорію дистанційного навчання Джона Вердьюїна та Томаса Кларка. [5]

Варто розуміти, що Інтернет не замінює існуючий процес навчання у навчальних закладах, а доповнює, технічно підтримує і стає потужним джерелом навчальної інформації в області практично всіх навчальних дисциплін і напрямів педагогічної діяльності. Оскільки сучасний розвиток людської цивілізації вже вимагає від школи освітніх трансформаційних процесів, то саме дистанційна форма навчання є універсальною та прогресивною у формуванні освітнього та інтелектуального потенціалу всіх учасників навчального процесу.

Мета дослідження полягає у проведенні аналізу організації дистанційної системи навчання в процесах підвищення кваліфікації кадрів, а саме – Вищого навчального закладу Укоопспілки Полтавського університету економіки і торгівлі, розробці пропозицій щодо формування ефективної форми дистанційної системи навчання з метою підвищення кваліфікації кадрів, спрямованих на удосконалення існуючих підходів навчання у даній сфері.

Реалізація поставленої мети зумовила необхідність вирішень завдань спрямованих на:

- розкриття поняття та змісту дистанційного навчання та основні засади;
- дослідження методів та стратегій запровадження дистанційного навчання;
- дослідження альтернативних моделей інтенсивного набуття знань;
- опис курсів підвищення кваліфікації та їх ефективність в ПУЕТ;
- обґрунтування передумов організації і планування курсів підвищення кваліфікації;
- аналіз існуючих курсів підвищення кваліфікації в Полтавському університеті економіки і торгівлі;
- визначення недоліків курсів підвищення кваліфікації кадрів за дистанційною формою навчання;
- обґрунтування шляхів вдосконалення різних форм організації навчального процесу і режими їх реалізації;
- впровадження модифікації курсів підвищення кваліфікації педагогів у рамках дистанційної форми навчання.

Об'єктом дослідження виступає процес організації дистанційної системи навчання підвищення кваліфікації кадрів.

Предметом дослідження є закономірності дистанційної системи навчання.

Суб'єкт дослідження – Полтавський університет економіки і торгівлі, зокрема сектор розробки електронних засобів навчання, його Міжгалузовий інститут підвищення кваліфікації та перепідготовки спеціалістів.

Методи дослідження. В основі дослідження лежить широкий спектр сучасних філософських, загальнонаукових та спеціальних методів пізнання процесів та явищ.

У основу дипломної роботи покладено загальнонаукові та спеціальні методи дослідження як порівняння, узагальнення при обґрунтуванні використання методів дистанційного навчання для підвищення кваліфікації кадрів; метод

класифікації для систематизації методів дистанційного навчання, аналізу та синтезу при формуванні цілей і задач дистанційного навчання та інші загальноприйняті методи.

Практична значущість роботи полягає в розробці рекомендацій щодо вдосконалення дистанційної системи навчання в процесах підвищення кваліфікації кадрів Полтавського університету економіки і торгівлі з метою підвищення її ефективності.

Наукова новизна отриманих результатів дослідження полягає в наступному: удосконалено:

- підхід до раціональної організації дистанційної системи навчання в процесах підвищення кваліфікації кадрів.

Отримало подальший розвиток:

- раціональний підхід до організації дистанційної системи навчання в процесах підвищення кваліфікації кадрів в Полтавському університеті економіки і торгівлі.

Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, рекомендацій, містить 104 сторінок тексту, 10 рисунків, 4 таблиці, 4 додатки. Перелік посилань включає 83 найменувань літератури.

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДИСТАНЦІЙНИХ СИСТЕМ НАВЧАННЯ

1.1 Поняття дистанційного навчання та основні засади

Проблема реформування системи освіти в Україні, зокрема освіти вищої, її модернізації та приведення у відповідність до світових стандартів упродовж тривалого часу перебуває в центрі уваги не лише академічної спільноти, а й політиків та широких кіл громадськості. Це знаходить вияв у численних дебатах на цю тему за участі освітян та зацікавлених осіб, дискусіях навколо проектів нових редакцій законів «Про освіту» та «Про вищу освіту».

Значну увагу звертають на себе саме перспективи реформування вищої освіти, оскільки її завданням є підготовка найбільш кваліфікованих кадрів. У Законі України «Про освіту» зазначається: «Вища освіта забезпечує фундаментальну нау-кову, професійну та практичну підготовку, здобуття громадянами освітньо-кваліфі-каційних рівнів відповідно до їх покликань, інтересів і здібностей, удосконалення наукової та професійної підготовки, перепідготовку та підвищення їх кваліфікації» [6, с. 42]. Саме здобуття вищої освіти дає можливість реалізувати свої здібності повною мірою, підготувати громадянина до подальшого професійного життя, дати йому базу, необхідну для майбутнього професійного зростання, уміння й бажання займатися самоосвітою. Відповідно, основним законом держави передбачено надання рівних умов для здобуття якісної вищої освіти всіма громадянами України, причому можливість реалізації цього права Конституція ставить у залежність лише від їхніх здібностей та рівня підготовки, а не місцезнаходження, графіка роботи, стану здоров'я тощо.

Згідно з Конституцією України, «держава забезпечує доступність і безоплатність вищої освіти в державних і комунальних навчальних закладах;

розвиток вищої та післядипломної освіти, різних форм навчання; надання державних стипендій та пільг студентам» [9, с. 53].

Особливе місце в гарантуванні доступу до освіти посідає її порівняно нова форма – дистанційна освіта, котру можна вважати наступним кроком у розвитку заочної форми. Зазначимо, що це відповідає дійсності лише певною мірою, оскільки дистанційна освіта якісно відрізняється від заочної завдяки можливості зберігати постійний інтенсивний зв'язок між студентом і викладачем (у тому числі за допомогою скайп-конференцій), передавати значний обсяг інформації за допомогою нових технологій (зокрема, аудіо- та відеолекції), забезпечувати представлення виконаних завдань на доступних для всіх учасників навчального процесу ресурсах, можливості безперервного навчання у разі, наприклад, тривалого від'їзду, проблем зі здоров'ям студента або вагітності студентки тощо. Усі ці особливості суттєво відрізняють дистанційну форму освіти від традиційної заочної.

Питання про використання дистанційних технологій і особливості їх застосування з урахуванням специфіки саме педагогічних навчальних закладів залишається малодослідженим як у вітчизняній, так і в зарубіжній педагогіці, що зумовлено недостатньою кількістю праць із дистанційної освіти взагалі. Однак помітні здобутки в цій сфері вже є. Серед праць, у яких цю тему було порушено, варто відзначити, наприклад, кандидатську дисертацію та статті Д. М. Бодненка [1], Н. В. Жевакіної [4], О. В. Захарової [7], праці М. Ю. Мартиненко [11] та інших дослідників.

Як зазначає Н. В. Жевакіна, унікальність використання аналізованої форми навчання саме в педагогічних вищих навчальних закладах полягає в тому, що в цьому разі «дистанційне навчання є не лише новою технологією навчання, а й об'єктом вивчення та застосування в навчальному процесі» [4, с. 17].

Історично дистанційне навчання виникло у 1840 році, коли Ісаак Пітман запропонував навчання через поштовий зв'язок для студентів Англії. У 1856

році Чарльз Тюссе та Густав Лангеншейдт розпочали викладання мови заочною формою у Німеччині.

Сьогодні дистанційна освіта - поширене явище у багатьох країнах світу, і з кожним роком її популярність зростає.

Не існує єдиного визначення для дистанційного навчання. Скоріше, існує багато підходів до розуміння цього терміна. Слід також зазначити, що поряд з терміном «дистанційне навчання» вживаються і такі терміни, як заочне навчання, домашня освіта, самостійне вивчення, відкрите навчання, незалежне навчання, екстернат, навчання на відстані тощо. Всі вони належать до однієї проблемної області, проте мають дещо різні відтінки значень.

У 80-х роках ХХ ст. поширився термін «дистанційна освіта» (ДО), основною характеристикою якої є відокремлення вчителя від учня (саме в цьому полягає різниця між ДО та традиційною освітою). ДО включає в себе 2 підсистеми: дистанційне викладання та дистанційне навчання.

Цей вид навчання дозволяє отримати вищу освіту всім категоріям населення - від домогосподарок до менеджерів вищої ланки, що бажають отримати другу вищу освіту. Дистанційне навчання дає можливість негайно застосовувати отримані знання на практиці, адже воно створене для отримання освіти без відриву від виробництва.

Останнім часом дистанційна освіта набуває все більшої популярності: ще в 2014 році Google оприлюднив найчастіші запити, що стосувалися вищої освіти – виявилось, що люди більш зацікавлені в онлайн-курсах, ніж у відвідуванні університетських кампусів.

Відповідно до Концепції розвитку дистанційної освіти в Україні [3] розвиток освітньої системи в Україні повинен мати такі наслідки:

- поява нових можливостей для оновлення змісту навчання та методів викладання дисциплін і розповсюдження знань;

- розширення доступу до всіх рівнів освіти, реалізації можливості її одержання для великої кількості молодих людей, включаючи тих, хто не може навчатись у навчальних закладах за традиційними формами внаслідок браку фінансових або фізичних можливостей, професійної зайнятості, віддаленості від великих міст, престижних навчальних закладів тощо;

- реалізація системи безперервної освіти «через все життя», включаючи середню, довузівську, вищу та післядипломну;

- індивідуалізація навчання при масовості освіти.

Саме поняття «дистанційне навчання» було сформульоване такими вченими, як М. Томпсон, М. Мур, А. Кларк, і Д. Кіган [2]. Кожен із цих авторів підкреслював окремий аспект цього методу. Та лише Десмонд Кіган зробив спробу поєднати більшість визначень і на цій основі сформулював такі важливі особливості та характеристики дистанційного навчання:

- віддаленість вчителя та учня в часі або просторі, або ж і в часі, і в просторі одночасно;

- визнання навчальним закладом: процес навчання визнається або сертифікується якою-небудь освітньою установою або організацією (такий тип навчання відрізняється від самонавчання – власними силами, без офіційного визнання з боку навчального закладу);

- використання значної кількості технічних засобів (друкарських, аудіо- та відеозаписів або комп'ютерів), що об'єднує вчителів та учнів і забезпечує донесення змісту навчального курсу до користувача;

- використання специфічних навчальних програм та матеріалів.

Дистанційне навчання – новий засіб реалізації процесу освіти, в основі якого закладено використання сучасних інформаційних і телекомунікаційних технологій, що дозволяють навчатись на відстані без прямого контакту. Цей вид навчання є об'єктом дослідження зарубіжних та вітчизняних учених. Наукове забезпечення дистанційного навчання, проблеми й напрями

досліджень цієї галузі розглядають В. Биков, Ю. Дорошенко, М. Жалдак та ін. Організаційно-педагогічні основи дистанційної освіти в Україні та за її межами, підходи до їх реалізації у своїх працях розкрили Р. Гуревич, В. Олійник, Ю. Пасічник, О. Собаєва, П. Таланчук. Психолого-педагогічним аспектам і технологіям створення дистанційних курсів, контролю знань та їх оцінюванню присвячено роботи, авторами яких є Г. Балл, О. Григорова, В. Дейнеко, В. Кухаренка, О. Рибалко, Н. Сиротенка, О. Сороки та ін. Перспективи дистанційного навчання у навчальних закладах України і за кордоном досліджували Г. Козлакова, К. Корсак, П. Стефаненко та ін.

Назва «дистанційне навчання» говорить сама за себе – це навчання на відстані. Навчальний процес організований в спеціально створеному навчальному середовищі за допомогою використання сучасних інформаційно-комунікативних технологій. Система дистанційного навчання дозволяє отримати освіту за допомогою власного персонального комп'ютера і виходу в мережу Інтернет. Ст. 42 Закону України «Про вищу освіту» (з наступними змінами) від 17.01.2002 р.: «Навчання у вищих навчальних закладах здійснюється за такими формами: денна (очна), вечірня, заочна, дистанційна, екстернатна. Форми навчання можуть бути поєднані». Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні, затверджена Постановою Міністерства освіти і науки України від 20.12.2000 р.: «Дистанційна освіта – це форма навчання, рівноцінна з очною, вечірньою, заочною та екстернатом, що реалізується, в основному, за технологіями дистанційного навчання» [14].

Положення про дистанційне навчання, затверджено Наказом Міністерства освіти і науки України від 25.04.2013 р.: «Під дистанційним навчанням розуміється індивідуалізований процес набуття знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчального

процесу у спеціалізованому середовищі, яке функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій» [33].

Положення про дистанційне навчання, затверджено Наказом Міністерства освіти і науки України від 25.04.2013 р.: «Дистанційна форма навчання – це форма організації навчального процесу у вищих навчальних закладах, яка забезпечує реалізацію дистанційного навчання та передбачає можливість отримання випускниками документів державного зразка про відповідний освітній або освітньо-кваліфікаційний рівень» [33].

На рисунку 1.1 визначено характерні риси дистанційної освіти, що відображають сутність даної форми навчання.

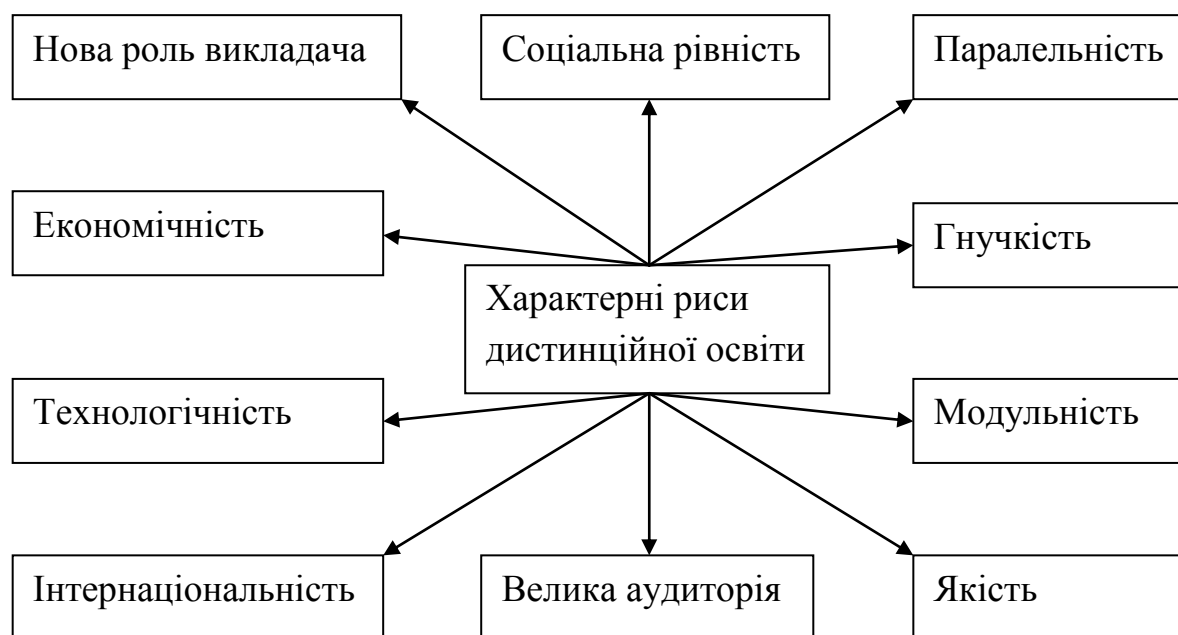

Рисунок 1.1 – Характерні риси дистанційної освіти, розроблено автором на основі [23-27]

Метою дистанційного навчання є надання освітніх послуг шляхом застосування у навчанні сучасних інформаційно-комунікаційних технологій за певними освітніми або освітньо-кваліфікаційними рівнями відповідно до державних стандартів освіти; за програмами підготовки громадян до вступу у навчальні заклади, іноземців та підвищення кваліфікації працівників.

Таблиця 1.1 – Сутність характерних рис дистанційної освіти, розроблено автором на основі [23-27]

п/п	Назва характерної риси дистанційної освіти	Сутність характерної риси дистанційної освіти
1	Гнучкість	учні, студенти, слухачі, що одержують дистанційну освіту, в основному не відвідують регулярних занять, а навчаються у зручний для себе час та у зручному місці
2	Модульність	в основу програми дистанційної освіти покладається модульний принцип; кожний окреми курс створює цілісне уявлення про окрему предметну область, що дозволяє з набору незалежних курсів-модулів сформувати навчальну програму, що відповідає індивідуальним чи груповим потребам
3	Паралельність	навчання здійснюється одночасно з професійною діяльністю (або з навчанням за іншим напрямком), тобто без відриву від виробництва або іншого виду діяльності
4	Велика аудиторія	одночасне звернення до багатьох джерел навчальної інформації великої кількості учнів, студентів та слухачів, спілкування за допомогою телекомунікаційного зв'язку студентів між собою та з викладачами
5	Економічність	ефективне використання навчальних площ та технічних засобів, концентроване і уніфіковане представлення інформації, використання і розвиток комп'ютерного моделювання повинні призвести до зниження витрат на підготовку фахівців
6	Технологічність	використання в навчальному процесі нових досягнень інформаційних технологій, які сприяють входженню людини у світовий інформаційний простір
7	Соціальна рівність	рівні можливості одержання освіти незалежно від місця проживання, стану здоров'я і соціального статусу
8	Інтернаціональність	можливість одержати освіту у навчальних закладах іноземних держав, не виїжджаючи зі своєї країни та надавати освітні послуги іноземним громадянам і співвітчизникам, що проживають за кордоном
9	Нова роль викладача	дистанційна освіта розширює і оновлює роль викладача, робить його наставником-консультантом, який повинен координувати пізнавальний процес, постійно удосконалювати ті курси, які він викладає, підвищувати творчу активність і кваліфікацію відповідно до нововведень та інновацій
10	Якість	якість дистанційної освіти не поступається якості очної форми навчання, оскільки для підготовки дидактичних засобів залучається найкращий професорсько-викладацький склад і використовуються найсучасніші навчально-методичні матеріали

Завданням дистанційного навчання є забезпечення громадянам можливості реалізації конституційного права на здобуття освіти та професійної кваліфікації, підвищення кваліфікації незалежно від статі, раси, національності, соціального і майнового стану, роду та характеру занять, світоглядних переконань, належності до партій, ставлення до релігії, віросповідання, стану здоров'я, місця проживання відповідно до їх здібностей.

Суттєвою перевагою дистанційного навчання є можливість реалізувати доступ до всіх рівнів освіти всіх тих, хто не має змоги навчатись у вищих навчальних закладах за традиційними формами внаслідок тих чи інших причин:

1. Брак часу: дистанційне навчання звільняє від необхідності ходити в навчальний заклад в визначений розкладом час. Студенти самі визначають, коли і скільки необхідно виділити часу на навчання. Отже, дистанційне навчання забезпечує можливість вчитися тоді, коли зручно, в тому темпі і в такі терміни, які вибирає сам студент. В той же час, дистанційне навчання дає можливість отримати освіту всім тим, хто велику частину дня зайнятий на роботі, з дітьми або з сім'єю.

2. Отримувати освіту можна паралельно з побудовою кар'єри і не ризикуючи втратити хорошу роботу або будучи в відпустці по догляду за дитиною. Така характеристика дистанційного навчання відповідає за територіальну віддаленість від навчальних закладів. Тому, дистанційне навчання – це можливість отримати освіту для тих, хто живе у віддалених регіонах країни або за кордоном. Дистанційна освіта дає унікальну можливість отримувати знання не виїжджаючи за межі своєї країни, області, міста.

3. Фінансові можливості. Дистанційне навчання дає можливість студентам заощадити значні кошти порівняно з іншими формами навчання, отримавши при цьому цьому якісні знання та диплом про освіту державного зразка. Перш за все, це пояснюється тим, що основу освітнього процесу при дистанційному навчанні складає цілеспрямована і контрольована самостійна робота студента,

який може навчатися в зручній для себе час, і в зручному для себе місці. Відповідно, навчальний заклад знижує витрати на оплату приміщень, комунальних послуг, на заробітну плату викладачам тощо.

4. Фізичні можливості. Сучасні інформаційно-комунікативні технології, що використовуються в дистанційній освіті, дають можливість отримати освіту особам, які мають медичні обмеження для одержання освіти за традиційними формами, особам з особливими потребами.

Також, перевагами дистанційної освіти є те, що така форма навчання дає можливість підвищити якість освітніх послуг шляхом залучення до підготовки та проведення дистанційного навчання, створення навчальних Web-ресурсів висококваліфікованих викладачів, фахівців-практиків з різних галузей. Студенти дистанційної форми навчання отримують повні електронні конспекти лекцій за програмою денної форми навчання.

Дистанційне інтернет-навчання сприятливо позначається і на особовому розвитку, підвищуючи рівень самоорганізації і відповідальності, удосконалюючи рівень комп'ютерної грамотності.

До недоліків дистанційного навчання, перш за все, можна віднести проблему ідентифікації студента – перевірити, хто складає іспит, поки неможливо. З метою виправити цей недолік в навчальний процес обов'язково включається очна сесія, в ході якої студенти складають обов'язкові очні іспити, пред'являючи документ, підтверджуючий особу того, що здає іспит.

Крім того, додатковими вимогами до студентів, які вступають на дистанційну форму навчання, є наявність персональної комп'ютерної техніки, доступу до мережі Internet з достатньою пропускнуою спроможністю, базові навички користування сучасними інформаційними та комунікаційними технологіями (Windows, MS Office, електронна пошта, особистий e-mail).

Дистанційне навчання орієнтується на наступні соціальні групи:

- особи, які готуються до вступу у вищі навчальні заклади;

- особи, які не мають можливості одержати високоякісні освітні послуги в традиційній системі освіти із-за професійної зайнятості;
- особи, які не мають можливості навчатися в традиційній системі освіти із-за географічної віддаленості від навчальних закладів;
- особи, які за сімейними обставинами (декретна відпустка тощо) не можуть навчатися в традиційній системі освіти;
- особи з особливими потребами, які мають медичні обмеження для навчання у вищих навчальних закладах за традиційними формами;
- військовослужбовці строкової служби Збройних Сил України, МВС України та прикордонних військ України;
- керівники державних органів управління різних рівнів;
- студенти, які бажають одержати другу паралельну освіту;
- безробітні, які бажають отримати освіту;
- особи, які бажають одержати післядипломну освіту;
- громадяни України, які тимчасово або постійно проживають за кордоном;
- українськомовні громадяни зарубіжних країн.

Слід провести аналіз розвитку дистанційної педагогічної освіти у вищих навчальних закладах інших держав, зокрема, Великої Британії (країні з високими освітніми стандартами, університети якої першими в Європі почали впроваджувати цю інноваційну технологію сучасної освіти), Ізраїлю (проект створення закладу дистанційного навчання в цій країні вважають одним із найуспішніших у світі) та України (представлені приклади є одними із перших спроб реалізації системи повноцінної освіти через Інтернет у нашій країні).

Дистанційне навчання широко використовують у Європі, а моделі його організації відрізняються між собою, оскільки формуються з урахуванням економічних, політичних та соціокультурних особливостей тієї чи іншої країни.

Світовим лідером у галузі дистанційної освіти є Велика Британія, а саме Відкритий університет Великої Британії (The Open University) – навчальний

заклад нового типу, який був заснований у 1969 році. Нині там здобувають освіту понад 180 тисяч студентів, у тому числі 25 тисяч – за кордоном.

Відкритий університет пропонує 3 рівні підготовки: здобуття ступеня бакалавра, післядипломне й продовжене навчання. В університеті визначено такі напрями підготовки студентів: гуманітарний, природничий, соціальних наук, математичний, педагогіки й технологій виробничих програм [16].

Відкритий університет Великої Британії дає можливість отримати професійний сертифікат у галузі освіти (PGCE), який рекомендований насамперед тим студентам, які прагнуть навчатися й віддають перевагу гнучкій, індивідуальній програмі. Названий документ надає статус сертифікованого вчителя.

Вивчення теорії викладання і навчання поєднане з його практичним застосуванням у процесі безперервного викладання в школах-партнерах Відкритого університету. Студентам пропонують модульну програму PGCE, що містить такі частини: розвиток предметних знань; основний предмет; планування та оцінка діяльності викладання і навчання; клас стратегій викладання і навчання; оцінка, облік і звітність; більш широкі професійні ролі. Навчання проводиться переважно за «кейс»-технологією дистанційного навчання. Кожному студенту видається в постійне користування кейс із навчальною літературою, програмно-методичним забезпеченням, компакт-дисками, аудіо- та відеокасетами. Вказаний кейс навчання дає змогу диференціювати та індивідуалізувати процес навчання; контролювати виконання завдань на основі принципу зворотного зв'язку; здійснювати самоконтроль і самокорекцію навчальної діяльності; формувати та приймати рішення в різних ситуаціях. Вимоги до рівня, обсягу та якості знань і вмінь випускників ставляться відповідно до британських професійних стандартів компетентності [14].

Відкритий університет має на меті формувати майбутніх вчителів, які демонструватимуть знання; вміють критично мислити; прагнуть розвивати

потенціал учнів; використовують увесь спектр можливостей для сприяння навчанню; прагнуть до професійного розвитку.

Професійний сертифікат фахівця в галузі освіти (PGCE) є найпопулярнішим маршрутом кар'єри в середній школі. У 2009/2010 році у Відкритому університеті Великої Британії було зареєстровано 29 тисяч студентів, які успішно пройшли програму й отримали даний сертифікат [2].

Дистанційна освіта у Великій Британії стала найпрогресивнішою технологією відкритої освіти, однією з переваг якої є те, що ця система дає змогу розмістити будь-який курс, будь-яку навчальну програму майже зі всіх галузей діяльності людини та здійснювати дистанційне навчання за допомогою інтернет-мережі.

За зразком британського Відкритого університету (The Open University) урядом держави Ізраїль у 1975 році було створено Відкритий університет Ізраїлю, викла-дання в якому проводиться виключно дистанційно.

Університет із дистанційною формою навчання в Ізраїлі лише один, проте цей заклад освіти пропонує можливість як отримати ступінь бакалавра або магістра, так і прослухати окремі курси, котрі зараховуються всіма іншими ізраїльськими універ-ситетами [17].

Відкритий університет Ізраїлю справді відкритий для всіх. На відміну від Відкритого університету Великої Британії під час вступу немає потреби пред'являти атестат зрілості чи інший документ про закінчення навчального закладу. Освіта не вимірюється кількістю років навчання. Число курсів, вивчених студентом, визначає ступінь його просування до отримання диплома. Тобто студент самостійно вирішує, скільки курсів вивчати в семестрі, враховуючи час, здібності і потреби. Відкритий університет Ізраїлю пропонує близько 500 курсів: з біології, природничих наук, математики, комп'ютерних технологій, управління й економіки, психології, педагогіки, суспільних і гуманітарних дисциплін, у тому числі юдаїстики, музикознавства і

мистецтвознавства. В університеті представлений широкий спектр курсів у галузі освіти (близько 60), по закінченні яких можна отримати сертифікат вчителя чи іншого працівника в системі освіти [3].

Бакалаврат у галузі освіти зосереджений головним чином на програмі досліджень і методів викладання та навчання інвалідів. Основні курси: соціологія, психологія, література, суспільствознавство, історія юдаїки та комп'ютерні технології. Також пропонується можливість здобуття ступеня магістра в освіті за напрямом підготовки технології навчання та навчальних систем. Програма дає змогу здобути сучасні академічні знання та вміння, отримати високу професійну кваліфікацію та спеціалізацію.

Система навчання в цьому закладі побудована таким чином, щоб максимально залучити студента до процесу навчання. Так, на початку вивчення курсу студент отримує комплект спеціально розроблених підручників у електронному вигляді, перелік матеріалів для додаткового опрацювання, матеріали відео та аудіолекції провідних фахівців із теми і завдання (кілька контрольних робіт, виконання яких є необхідним для допуску до іспиту). Така форма навчання потребує високого рівня усвідомлення студентом потреби опрацювання курсу, самоорганізації, оскільки всю систему навчання побудовано виключно на самостійній роботі, а тих, хто не виконує навчальних вимог, автоматично відраховують.

Дистанційна освіта в Україні в тому вигляді, який склався на сьогодні, суттєво поступається рівню її розвитку за кордоном, зокрема у Великій Британії та Ізраїлі, де вона застосовується давно й успішно. Базовий документ із розвитку дистанційної освіти в Україні – «Концепцію розвитку дистанційної освіти в Україні» [10] – було затверджено ще 2000 року, однак відтоді кроків до її реалізації зроблено майже не було. Нині в Україні немає жодного вищого навчального закладу, який спеціалізувався виключно на наданні дистанційної освіти, а перспективи його створення залишаються непевними у зв'язку з

нерозробленістю законодавчої бази: деталізація пов'язаних із дистанційною освітою питань відсутня як у чинних законодавчих актах із питань освіти, так і у відкликаному проекті Закону України «Про вищу освіту», що розглядався в комітетах Верховної Ради України в 2010–2011 роках. До того ж у цьому законопроекті навіть не проводилося розрізнення між заочною та дистанційною формами навчання (у нормах проекту, у яких вона згадується, слово «дистанційна» розміщено в дужках після означення «заочна» [13], на відміну від чинного Закону, де ці форми освіти розділено комами як різні [5, с. 42, 53]).

Теоретичні проблеми реалізації потенціалу дистанційної освіти стануть більш зрозумілими через аналіз практичного застосування цієї форми навчання. На жаль, наразі рівень розвитку дистанційної освіти в Україні залишається доволі низьким. Використовувані системи дистанційного навчання (зазвичай вони базуються на базі інтернет-платформи Moodle), як правило, являють собою неповноцінні курси з можливістю зарахування кредитів за них для студентів традиційних форм навчання чи здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня, або доповнення до звичайних курсів, що викладають студентам стаціонару та заочного відділення, тобто відіграють допоміжну роль. Про це свідчать проаналізовані матеріали сайтів Криворізького державного педагогічного університету, Харківського державного педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди, Львівського національного університету ім. І. Я. Франка (класичних педагогічних вишів). В окремих випадках (Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова) характерною є відсутність розрізнення в матеріалах ресурсу, а отже, й у навчальному процесі заочної та дистанційної форм навчання.

Основними засобами при дистанційному навчанні є комп'ютер із спеціалізованим програмним забезпеченням, а також телекомунікаційні засоби та віддалені сервери, де зберігається навчальна інформація. Провідними методами є програ-моване та індивідуалізоване навчання, що базуються на значному

збільшенні частки самостійної роботи студентів, яка здійснюється в індивідуальному темпі. Основними формами роботи є відеолекції, віртуальні семінари, консультації, лабораторні роботи, а також самостійна робота студентів.

Остання з перелічених форм роботи – самостійна робота – мала би стати основною при дистанційному навчання. Сьогодні суттєві недоліки цієї форми навчання перш за все пов'язані з проблемами організації та контролю самостійної роботи студентів-дистанційників. До таких недоліків можна віднести недостатнє і таке, що не відповідає потребам сьогодення, методичне забезпечення самостійної роботи студентів, а також відсутність системності в організації контролю самостійної роботи студентів [15, с. 33].

Проте певні кроки в розвитку та впровадженні дистанційних технологій у навчальний процес у вказаних навчальних закладах зроблені: накопичено науково-методичний, кадровий та виробничий потенціал, інформаційні ресурси та технології, сформовано телекомунікаційну інфраструктуру. Але для забезпечення системності, комплексності й узгодженості дій у напрямку поширення дистанційної освіти необхідне об'єднання зусиль навчальних закладів, що дасть змогу прискорити цей процес; надати дистанційній освіті рівного з іншими формами навчання статусу; зменшити інтелектуальні, матеріальні та фінансові витрати на впровадження і розвиток дистанційної освіти [12, с. 131].

На основі аналізу наявного досвіду впровадження дистанційного навчання в університетах Великої Британії та Ізраїлю можна констатувати, що на сьогодні дистанційна освіта там перебуває на стадії активного впровадження і дає позитивні результати щодо підготовки фахівців різних галузей (у тому числі й педагогічної) до професійної діяльності.

Отже, ефективність організації дистанційного навчання в університетах Великої Британії та Ізраїлю забезпечується шляхом удосконалення змісту

професійної підготовки відповідно до світових стандартів; гнучкості навчальних планів і програм; забезпечення високого рівня теоретичної підготовки; індивідуалізації навчання; вдосконалення форм організації навчальної діяльності; використання інноваційних інтерактивних інформаційних технологій, сучасних дидактичних засобів навчання і контролю; залучення висококваліфікованого педагогічного персоналу; розробки гнучкого механізму акредитації й сертифікації освітніх програм і спеціальностей. Такі підходи сприяють забезпеченню надання якісної освіти.

Проаналізовані приклади практичного застосування дистанційної форми навчання свідчать про значне відставання України від країн зарубіжжя, що вповільнює темпи її входження як рівноправного партнера у світовий освітній простір (табл.1.2).

Таблиця 1.2 – Порівняльний аналіз розвитку дистанційного навчання в різних країнах світу [33]

Показник	США, Канада	Європа	Азія
Рівень розвитку технологій ДО	високий	високий	середній /низький
Експорт ДО в інші країни	є	є	практично ні
Затребуваність випускників на ринку праці	випускники затребувані	випускники затребувані	випускники затребувані
Якість освіти	висока	висока	середня /низька
Затребуваність ДО на ринку освіти	затребуване	затребуване	дуже затребуване
Доступність навчання	доступно	доступно	доступно
Приватні інвестиції в ДО	значні	незначні	практично ні
Середній вік студентів	старше 35 років	старше 35 років	до 30 років

Відмінність у розвитку дистанційної освіти в Україні від зарубіжних країн, зокрема Великої Британії та Ізраїлю, полягає перш за все в:

- різному стані інформатизації освітньої галузі;
- низькому рівні забезпеченості навчальних закладів комп'ютерною технікою та підключенням їх до мережі Інтернет;
- недостатньому рівні комп'ютерної грамотності педагогічних і науково-педагогічних робітників;
- ступені готовності студентів до самостійної роботи і вмінні використовувати технології дистанційної освіти в навчальній і майбутній професійній діяльності;
- недостатньому фінансуванні програм інформатизації освітньої галузі.

Отже, досліджено та проаналізовано поняття дистанційної освіти, встановлено її характерні риси, визначено його переваги та недоліки дистанційної форми навчання в Україні, зроблено порівняльний аналіз з іншими країнами.

1.2 Стратегія надання освітніх послуг за дистанційною формою навчання

На основі вище досліджених положень, встановлено, що дистанційне навчання – сукупність сучасних технологій, що забезпечують доставку інформації в інтерактивному режимі за допомогою використання ІКТ (інформаційно-комунікаційних технологій) від тих, хто навчає (викладачів, визначних постатей у певних галузях науки, політиків), до тих, хто навчається (студентів чи слухачів). Основними принципами дистанційного навчання є інтерактивна взаємодія у процесі роботи, надання студентам можливості самостійного освоєння досліджуваного матеріалу, а також консультаційний супровід у процесі дослідницької діяльності. Дає змогу навчатися на відстані, за допомогою диспутів експертів із кількох країн, за відсутності викладача.

Важливим документом для проведення дистанційної форми навчання є Положення. Положення про дистанційне навчання визначає основні засади

дистанційної форми організації викладання на додипломному та післядипломному етапах за навчання. Положення розроблено відповідно до вимог і з урахуванням: Закону України «Про вищу освіту» від 17.01.2002 № 2984-III; Закону України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки» від 09.01.2007 року № 537-V; Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про освітньо-кваліфікаційні рівні (ступеневу освіту)» від 20.01.1998 № 65; Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Програми розвитку системи дистанційного навчання на 2004–2006 роки» від 23.09.2003 № 1494; Наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Положення про дистанційне навчання» від 21.01.2004 № 40 (zareєстровано в Міністерстві юстиції України від 09.04.2004 № 464/9063); Наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження правил використання комп'ютерних програм у навчальних закладах» від 02.12.2004 № 903 (zareєстровано в Міністерстві юстиції України від 17.01.2005 № 44/10324); Наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Порядку надання навчальній літературі, засобам навчання і навчальному обладнанню грифів та свідоцтв Міністерства освіти і науки України» від 17.06.2008 № 537 (zareєстровано в Міністерстві юстиції від 10.07.2008 № 628/15319); Наказу МОНУ «Про затвердження норм часу для планування і обліку навчальної роботи та переліків основних видів методичної, наукової та організаційної роботи педагогічних і науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів» від 07.08. 2002 р. №450 [12-19].

У Положенні терміни і поняття вживаються у такому значенні:

- 1) Дистанційне навчання – індивідуалізований процес набуття знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, який відбувається за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчання у спеціалізованому середовищі, яке створене на

основі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій.

- 2) Психолого-педагогічні технології дистанційного навчання – це система засобів, прийомів, кроків, заплановане виконання яких забезпечує навчання та гарантує його якість з використанням інформаційно-комунікаційних технологій і з урахуванням особливостей учасників процесу дистанційного навчання.
- 3) Інформаційно-комунікаційні технології дистанційного навчання – технології створення, накопичення, зберігання та доступу до веб-ресурсів (електронних ресурсів) навчальної програми (дисципліни), а також забезпечення організації і супроводу навчального процесу за допомогою спеціалізованого програмного забезпечення та засобів телекомунікаційного зв'язку, у тому числі Інтернет. Веб-середовище дистанційного навчання – це системно організована сукупність веб-ресурсів навчального призначення, програмного забезпечення управління веб-ресурсами та управління дистанційним навчанням.
- 4) Веб-ресурси навчальної програми (дисципліни) – це систематизоване актуальне зібрання інформації та засобів навчально-методичного характеру, необхідних для засвоєння навчальної програми (дисципліни), яке доступне через Інтернет (локальну мережу) за допомогою веб-браузера та/або інших доступних користувачеві програмних засобів.
- 5) Система управління веб-ресурсами навчальної програми (дисципліни) – це програмне забезпечення для створення, збереження, накопичення та передачі веб-ресурсів, а також для забезпечення авторизованого доступу користувачів (викладачів, адміністраторів, методистів, слухачів, розробників веб-ресурсів) до цих веб-ресурсів.

- б) Система управління дистанційним навчанням – це програмне забезпечення, призначене для організації навчального процесу та контролю за навчанням через Інтернет та/або локальну мережу.

Головною метою дистанційного навчання в процесах підвищення кваліфікації кадрів є надання студентам та слухачам можливості отримати якісні знання, набути уміння та навички відповідно до навчальної програми (плану) за місцем їх проживання або тимчасового перебування з використанням інформаційно-комунікаційних технологій. Основними завданнями використання дистанційної форми навчання підвищення кваліфікації кадрів є:

- індивідуалізація процесу навчання у відповідності до потреб, особливостей і можливостей студентів та слухачів;
- підвищення ефективності навчання слухачів шляхом застосування сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій;
- забезпечення контролю якості на всіх етапах навчання відповідно до стандартів медичної освіти.

Варто зазначити, що статистичні дані, отримані при проведенні комплексних моніторингових досліджень показали готовність освітян регіону до переходу на нові моделі дистанційного навчання на курсах підвищення кваліфікації [4, 7].

Дистанційні курси за очно-дистанційною формою навчання в процесах підвищення кваліфікації кадрів, на сьогодні отримали схвалення слухачами курсів, визнані ефективними, доцільними і такими, що відповідають вимогам суспільства, запитам освітнього ринку праці та забезпечують рівний доступ до якісної освіти протягом життя.

У зв'язку зі зміною зовнішніх регламентуючих документів в університетах здійснюється покрокова підготовка до надання освітніх послуг за дистанційною формою навчання з метою підвищення кваліфікації кадрів в рамках

імплементатії Закону України «Про вищу освіту». Стратегію надання освітніх послуг за дистанційною формою навчання покроково представлено у наступному вигляді:

Крок 1. Визначення проблеми з питання «Підготовка до надання освітніх послуг за дистанційною формою навчання в умовах імплементатії Закону України «Про вищу освіту».

У рамках вивчення заданої проблеми аналізується пакет зовнішніх регламентуючих нормативно-правових документів, ліцензування освітніх послуг, зробляється аналіз моніторингу регіонального ринку праці.

У наказі «Про затвердження Вимог до вищих навчальних закладів та закладів післядипломної освіти, ...» [9], відповідно до Положення про дистанційне навчання [11], зазначено, що згода МОНУ на надання освітніх послуг за дистанційною формою навчання можлива лише за умови дотримання вимог у частинах: інформаційного, організаційного, кадрового, науково-методичного, матеріально-технічного та програмного забезпечення. Саме ці складові ретельно аналізуються.

Разом із цим можна запропоновано чотири альтернативні моделі надання освітніх послуг на курсах підвищення кваліфікації в дистанційному середовищі:

1. накопичувальна система;
2. дистанційне навчання з очним вихідним діагностуванням і заліком;
3. повністю дистанційна форма;
4. очно-дистанційна форма з дистанційними технологіями навчання.

До того слід прийняти рішення про створення двох паралельних робочих груп і видано розпорядження про їх роботу по приведенню внутрішніх регламентуючих нормативно-правових документів у відповідність до зовнішніх нормативних актів і визначених моделей дистанційного навчання [9].

Крок 2. Ознайомлення з напрацюваннями робочих груп, зокрема: з особливостями Положення про надання освітніх послуг за дистанційною формою навчання та відповідними моделями навчання на курсах підвищення кваліфікації.

Крок 3. Представлення пакету внутрішніх регламентуючих нормативно-правових документів («Положення про куратора-тьютора» з нормами часу, «Положення про норми часу для педагогічних та науково-педагогічних працівників які надають освітні послуги за дистанційною формою навчання», «Положення про складові дистанційного навчального курсу, розробленого в системі ДН Moodle, та його використання в процесі підвищення кваліфікації за дистанційною формою навчання» тощо). А також схвалені рішенням і варіанти альтернативних моделей підвищення кваліфікації слухачів за очно-дистанційною формою навчання [17].

Крок 4. Проведення навчальних тренінгів та семінарів-практикумів по створенню репозитарію дистанційних курсів МОШПО та розміщенню їх у середовищі дистанційного навчання дорослих на платформі Moodle дистанційного середовища тренувального майданчика. З цією метою необхідно: розробити авторські дистанційні курси для репозитарію науково-педагогічні та педагогічні працівники МОШПО на тренувальному майданчику; підвищували кваліфікацію з питань організації та використання технологій дистанційного навчання педагогічні та науково-педагогічні працівники МОШПО, які надаватимуть освітні послуги за дистанційною формою навчання на підставі відповідного документу (посвідчення) [9].

Крок 5. Складання графіку надання освітніх послуг на курсах підвищення кваліфікації відповідно до замовлень слухачів курсів підвищення кваліфікації за електронною звійкою кадрів. Визначення кураторів-тьюторів дистанційних груп, а також затвердження календарно-тематичного плану надання освітніх послуг за дистанційною формою навчання.

Крок 6. Перевірка веб-ресурсів (дистанційних курсів) спеціальною науково-методичною комісією відповідно до Положення «Про складові дистанційного навчального курсу, розробленого в системі ДН Moodle, та його використання в процесі підвищення кваліфікації за дистанційною формою навчання в МОППО». Встановлення відповідностей дистанційних курсів та моделей навчання за ліцензійними напрямами і вимог щодо організації навчального процесу та занесення рекомендації до репозитарію дистанційних курсів підвищення кваліфікації в МОППО для використання. А також розробка рекомендацій щодо можливості надання освітніх послуг за дистанційною формою навчання на курсах підвищення кваліфікації в МОППО за освітніми професійними програмами підвищення кваліфікації і авторськими веб-ресурсами (дистанційними курсами) розробленими працівниками МОППО [9].

Крок 7. Отримання від МОНУ згоди на надання освітніх послуг на курсах підвищення кваліфікації в МОППО за дистанційною формою навчання з метою підвищення кваліфікації кадрів [9].

Отже, в розрізі даного підрозділу розглянуто важливі документи для проведення дистанційної форми навчання, визначено чотири альтернативні моделі надання освітніх послуг на курсах підвищення кваліфікації в дистанційному середовищі, їх особливості та характеристики. Також, встановлено стратегію запровадження дистанційного навчання та його умови.

1.3 Варіанти альтернативних моделей інтенсивного набуття знань

Дослідження ринку дистанційного навчання говорять про те, що темпи його росту досить високі, а на Заході він оцінюється мільярдами доларів. От чому кожен навчальний заклад України зацікавлений у тому, щоб якнайшвидше зайняти місце на цьому ринку.

В недалекому минулому отримувати знання «з доставкою додому» здавалося привілеєм зарубіжних студентів, сьогодні майже в кожному українському ВНЗ є можливість відкрити дистанційну форму навчання. Однією з проблем упровадження дистанційного навчання у вишах є недостатня законодавча база. Науковці прогнозують, що недалекий той час, коли дистанційна форма навчання нічим не поступатиметься очній формі навчання.

Під дистанційним навчанням в Україні прийнято вважати комплекс послуг, що надаються шляхом створення особливого освітнього середовища, в котрому місце знаходження комп'ютера не відіграє ніякої ролі. Можливим є навчання вдома, на робочому місці, в аудиторії центру дистанційного навчання, скрізь, де є ПК з підключенням до мережі Інтернет.

До ІТ-технологій, що найчастіше використовуються в процесі дистанційного навчання, можна віднести пересилку матеріалів для вивчення через мережу Інтернет, підручники в електронному вигляді, семінари, вебінари, голосова пошта, відео- і телеконференції, односторонні відеотрансляції (зворотний зв'язок - по телефону) та ін.

Основні переваги дистанційного навчання у вишах були описані вище. Відмінністю дистанційної форми є те, що вона передбачає індивідуальне навчання кожного слухача за розробленим саме для нього планом. Такий план є гнучким у своїй основі, проте, після затвердження визначає характер і графік взаємодії учасників навчального процесу, слугує для оцінки успішності навчання. У порівнянні з цим, ключовою характеристикою в рівній мірі і очного і заочного навчання є груповий характер занять [13].

Отже дистанційне навчання – це форма здобуття освіти, поряд з очною та заочною, при якій в освітньому процесі використовуються кращі традиційні та інноваційні засоби, а також форми навчання, що ґрунтуються на комп'ютерних і телекомунікаційних технологіях [5, с.7].

Роль викладача у дистанційному навчанні є важливою. Він повинен розробити і представити у віртуальному навчальному середовищі навчально-методичні комплекси своїх дисциплін, також визначити основні методи навчання, розробити форми контролю і критерії оцінювання результатів навчання тощо. Викладач із лектора має перетворитися в наставника – тьютора (опікуна), наукового керівника студента. Обов'язково потрібна певна кваліфікація і відповідні інформаційні компетенції: вміння використовувати інтернет-ресурси, самостійно освоювати нові прийоми комунікації, застосовувати мультимедійні засоби, брати участь у різних формах взаємодії зі студентами.

Система дистанційної освіти, як і будь-яка система, недосконала і має як «плюси», так і «мінуси». До основних недоліків дистанційного навчання можна, по-перше, віднести відсутність «живого» спілкування студентів і викладачів, яке лежить в основі традиційної форми навчання для формування світогляду. Цей фактор є одним із основних, що впливає на якість освіти [2, с.10].

При дистанційній формі навчання використовуються як текстові, так і графічні, звукові файли, відеофайли. У багатьох користувачів всесвітньої мережі існують проблеми зі швидкістю отримання інформації. У деяких немає доступу до Інтернету або немає можливості знаходитися в мережі необхідний час. Отже, погана якість зв'язку може негативно впливати на якість надання освітніх послуг тощо.

Оптимальним вирішенням цієї проблеми експерти пропонують поєднувати у ВНЗ традиційну і дистанційну форму навчання при вивченні окремих модулів.

Сьогодні в світі існує безліч форм дистанційного навчання :

Adaptive learning (адаптивне навчання) – навчальний процес, який адаптує навчальні матеріали і методи до потреб споживача.

Badges – гнучкий механізм для визнання досягнень як неофіційна альтернатива акредитації.

Blended learning (змішане навчання) – навчальний підхід, який поєднує в собі он-лайн і очну форму навчання, що дозволяє більш високий рівень самостійності в процесі навчання.

E-learning (електронне навчання) – ця форма навчання проводиться за допомогою електронних засобів масової інформації, як правило, в Інтернеті.

Flipped classroom (перевернуті класи) – модель навчання, у якій студенти спрямовані на самостійну роботу вдома, наприклад, дивляться відео-лекції, а потім за допомогою майстер-класу застосовують нові знання. При такій формі навчання студент активно співпрацює із викладачем та іншими студентами в інтерактивному просторі.

Learning analytics (навчальні аналітика) – збір, аналіз і подання значної кількості даних, пов'язаних із навчальною діяльністю студентів.

MOOC (Масивні Відкриті Інтернет Курси) – он-лайн курс, який вільно доступний для всіх і включає в себе відкриті навчальні матеріали та можливості для взаємодії і співпраці між студентами.

SPOC (Малі Приватні Інтернет Курси) – курси, схожі на MOOC, але використовується як змішане навчання.

DOCC – відкриті спільні навчальні курси, що вперше пілотовані у вересні 2013 року в США, де професори в кожній установі мали на меті створити власну версію курсу, заснованого на однаковому матеріалі. Кожен професор може розробити додаткові матеріали для своїх студентів, і студенти можуть співпрацювати по мережі.

Open Educational Resources (OER) – частина даних або змісту відкриті, будь-хто може вільно їх використовувати, зберігати і поширювати.

Open source software (OSS) – Відкриті освітні ресурси (OER) – ресурси, будь-який інтернет-матеріал котрих є вільним і доступним.

Разом з тим сучасний стан розвитку дистанційного навчання в Україні ще не відповідає вимогам суспільства, яке прагне стати рівноправним членом європейської та світової спільноти, де мільйони громадян задовольняють свої освітньо-інформаційні потреби через телекомунікаційні мережі, в тому числі через Інтернет [4, с.38].

Аналіз стану дистанційного навчання показує, що всі навчальні заклади, організації та установи, які впроваджують або використовують технології дистанційного навчання, нашоухуються на реальні труднощі, подолання яких потребує цільового фінансування, об'єднання зусиль цих закладів із зусиллями державних органів, координації спільних дій та нормативно-правового забезпечення, що сприятиме прискоренню цього процесу [2, с.24].

Сучасні досягнення українських університетів у впровадженні дистанційного навчання полягають у розробці власних та освоєнні платформ дистанційного навчання загальновідомих світових розробників. Розробка комплексного підходу до створення національного навчально-наукового інформаційного середовища України, яке б включало телекомунікаційну інфраструктуру, інформаційні ресурси освіти та науки, мережі електронних бібліотек, міжуніверситетські віртуальні лабораторії; приєднання до європейських навчально-наукових мереж та інформаційних ресурсів; формування та вдосконалення нормативно-правової бази дистанційної форми навчання; зважена демократизація ліцензійних вимог до дистанційного навчання щодо обсягів фахової підготовки, інформаційного та кадрового забезпечення.

Упродовж наступних 20 років в Україні завершиться перехід до новітньої форми інтелектуальної та професійної соціалізації людини, однією з найважливіших педагогічних технологій якого стане дистанційне навчання. Це відбудеться не лише тому, що дистанційне навчання є більш ефективним з

економічної точки зору, що воно є більш інформаційним, потребує менших затрат фізичної енергії і часу, а й тому, що його доступність для всіх громадян вперше створює умови для реалізації принципу «навчання – впродовж усього життя», що є найважливішою складовою динамічних темпів розвитку сучасного соціуму [1].

Дистанційна форма освіти створює єдиний інформаційно-освітній простір, куди слід включити всілякі електронні джерела інформації (у тому числі й мережеві): віртуальні бібліотеки, бази даних, консультаційні служби, електронні навчальні посібники, кіберкласи. Головним при організації дистанційної форми навчання є створення електронних курсів, розробка дидактичних основ дистанційного навчання, підготовка педагогів-координаторів.

Велика кількість сучасних дистанційних курсів не відповідає педагогічним вимогам, або відповідає лише частково. Звідси значущість проблеми, пов'язаної з розробкою самих курсів дистанційного навчання та методикою їх використання для різних цілей.

Варіанти альтернативних моделей підвищення кваліфікації слухачів за дистанційною формою навчання можна проаналізувати на основі рис.1.1.

Опишемо коротко варіанти альтернативних моделей підвищення кваліфікації слухачів за дистанційною формою навчання:

- повністю віддалений (дистанційний) керований та контрольований навчальний процес, процес навчання відбувається на відстані, контакт зі студентом може здійснюватися через скайп чи інтернет-мережу;
- віддалений (дистанційний) навчальний процес та очний контроль і атестація, тобто процес навчання відбувається на відстані, контакт зі студентом може здійснюватися через скайп чи інтернет-мережу, але для підсумкового контролю, наприклад на екзамен, залік студент приходиться особисто;

Рисунок 1.2 – Варіанти альтернативних моделей підвищення кваліфікації слухачів за дистанційною формою навчання [12]

- очно-дистанційна форма навчання: частина – очно, частина – дистанційно, це змішана форма навчання і зручна для студентів, які навчаються і працюють;

- система: вибір і опанування сертифікованими дистанційними курсами-модулями та очний контроль і атестація, форма яка зручна для отримання вузької спеціалізації та професійних курсів.

На основі аналізу рисунку 1.2., можемо зробити висновок про те, що варіанти альтернативних моделей підвищення кваліфікації слухачів за дистанційною формою навчання відрізняються тим, що є чиста дистанційна форма, або мішана очно-(заочна-)дистанційна. В залежності від цього, визначається в подальшому і форма контролю – проміжна та підсумкова.

Серед найбільш часто використовуваних термінів, що відносяться до відкритого та дистанційного навчання, можна назвати такі: кореспондентна освіта, домашнє навчання, самостійне навчання, зовнішнє навчання, безперервне навчання, дистанційне навчання, самонавчання, навчання дорослих, навчання з опорою на технічні засоби, або опосередковане навчання, навчання з фокусуванням на учневі, відкрите навчання, відкритий доступ, гнучке навчання і розподілене навчання [13].

Аналіз матеріалів, представлених у наукових джерелах, а також вивчення досвіду дистанційного навчання показує, що його організація має такі особливості: існування викладача і студента і, як мінімум, наявність домовленості між ними; просторова роздільність викладача і студента; просторова роздільність студента і вищого навчального закладу; двонаправлена взаємодія викладача і студента через особливу технологію організації навчального процесу; підбір матеріалів, спеціально призначених для дистанційного вивчення.

Отже, в першому розділі досліджено і проаналізовано поняття дистанційної системи навчання, її особливості та характеристики. Використання дистанційної форми навчання в процесі підвищення кваліфікації кадрів. В той же час, встановлено, що під дистанційним навчанням розуміють обмін інформацією між педагогами і тими, хто навчається за допомогою електронних

мереж чи інших засобів телекомунікацій. Студент чи слухач при цьому одержує навчальну інформацію і завдання щодо її засвоєння, а потім результати своєї самостійної роботи надсилає педагогу, який оцінює якість та рівень засвоєння матеріалу. При цьому особиста діяльність студента із здобуття знань майже не організовується.

РОЗДІЛ 2 ПЕРЕДУМОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ І ПЛАНУВАННЯ КУРСІВ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ В СЕРЕДОВИЩІ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ПУЕТ

2.1 Поняття курсів підвищення кваліфікації та їх ефективність в ПУЕТ

Курсове підвищення кваліфікації за різними формами і напрямками залучає педагогічних працівників до науково-дослідної, експериментальної роботи, сприяє формуванню практичних навичок наукової роботи, є стимулом самоосвіти, орієнтує педагогічні кадри на відбір певного змісту неформальної освіти. Самоосвіта, самостійна й індивідуальна робота суттєво доповнюють знання, отримані слухачами на курсах, сприяють цілеспрямованому, системному підвищенню рівня професійної компетентності педагогів.

Розуміння курсового етапу підвищення кваліфікації як логічного продовження діяльності щодо власного самовдосконалення спрямовує педагога на активну, творчу роботу під час курсів підвищення кваліфікації, задоволення освітніх потреб і запитів.

Відповідно до Законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність» та з метою створення умов педагогічним і науково-педагогічним працівникам для підвищення науково-теоретичного і методичного рівнів викладання навчальних дисциплін та результативності їх педагогічної, наукової і науково-методичної роботи затверджується Положення про підвищення кваліфікації та стажування педагогічних і науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів [1-8].

Полтавський університет економіки і торгівлі – вищий навчальний заклад «Укоопспілки», проводить курси підвищення кваліфікації кадрів на основі дистанційної системи навчання.

Полтавський університет економіки і торгівлі – вищий навчальний заклад «Укоопспілки», знаходиться за адресою м. Полтава, вул. Коваля 3 (додаток А).

Університет має ліцензію на підготовку спеціалістів для іноземних країн. Університет здійснює підготовку спеціалістів в галузі фінансів, обліку та аудиту, міжнародної економіки, економіки підприємства, менеджменту, управління персоналом та економіки праці, інформатики, економічної кібернетики, маркетингу, товарознавства та комерційної діяльності, організації торгівлі, товарознавства та експертизи в митній справі (додаток Б).

Університет є науково-методичним і організаційним центром Полтавського навчального комплексу Укоопспілки “Освіта”, який забезпечує інтеграцію освітньої діяльності кооперативних, державних та приватних вищих навчальних закладів України I-II-го рівнів акредитації. Співпраця науково-педагогічних і педагогічних колективів університету та кооперативних технікумів і коледжів сприяє успішній реалізації засад багаторівневої вищої освіти, підготовці фахівців освітньо-кваліфікаційних рівнів молодший спеціаліст, бакалавр, спеціаліст і магістр. Університетом спільно з вищими навчальними закладами I-II-го рівнів акредитації розроблені і впроваджені в навчальний процес інтегровані навчальні плани.

Університет отримав Міжнародний Сертифікат 440030QM08 Міжнародної мережі сертифікації (IQNet) і Німецького органу сертифікації системи управління якістю (DQS GmbH) про відповідність освітньої діяльності міжнародним стандартам якості серії ISO 9001:2008 (вересень 2009 року). Під час ресертифікації підтверджено відповідність стандартам ISO 9001:2008 (травень 2012 року).

Правилом освітньої діяльності Полтавського університету економіки і торгівлі є здійснення зазначеної діяльності на базі новітніх наукових досягнень вчених університету, які є результатом власних досліджень в галузі знань, які покладені в основу професійної підготовки з кожного напрямку.

Міжгалузевий інститут підвищення кваліфікації та перепідготовки спеціалістів (МППК), на базі якого функціонують курси підвищення кваліфікації кадрів, є підрозділом Вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі».

МППК здійснює перепідготовку та підвищення кваліфікації кадрів на договірній основі з фізичними та юридичними особами всіх форм власності. Інститут має сучасну навчальну базу. У реалізації освітніх програм широко використовуються новітні інтерактивні та комп'ютерні технології навчання.

Інститут надає освітні послуги (друга вища освіта) для осіб, що мають диплом про вищу освіту, і готує фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем спеціаліст.

Спеціальності: міжнародна економіка, фінанси і кредит, облік і аудит, економіка підприємства, маркетинг, менеджмент організацій і адміністрування, управління персоналом та економіка праці, соціальна інформатика.

Для якісного функціонування курсів підвищення кваліфікації кадрів проведення курсів здійснюється в вигляді дистанційної та очно-заочної форми навчання. З цією метою МППК співпрацює з Інститутом заочно-дистанційного навчання.

Інститут заочно-дистанційного навчання входить до організаційної структури Вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі».

Головною метою діяльності якого визначено підготовка висококваліфікованих фахівців наукових ступенів бакалавра та магістра за заочною (дистанційною) формою навчання із застосуванням сучасних технологій, за спеціальностями та освітніми програмами в рамках ліцензованих обсягів, відповідно до сучасних вимог ринку праці та стандартів вищої освіти України.

Структура Інституту заочно-дистанційного навчання зображена на рисунку 2.1.

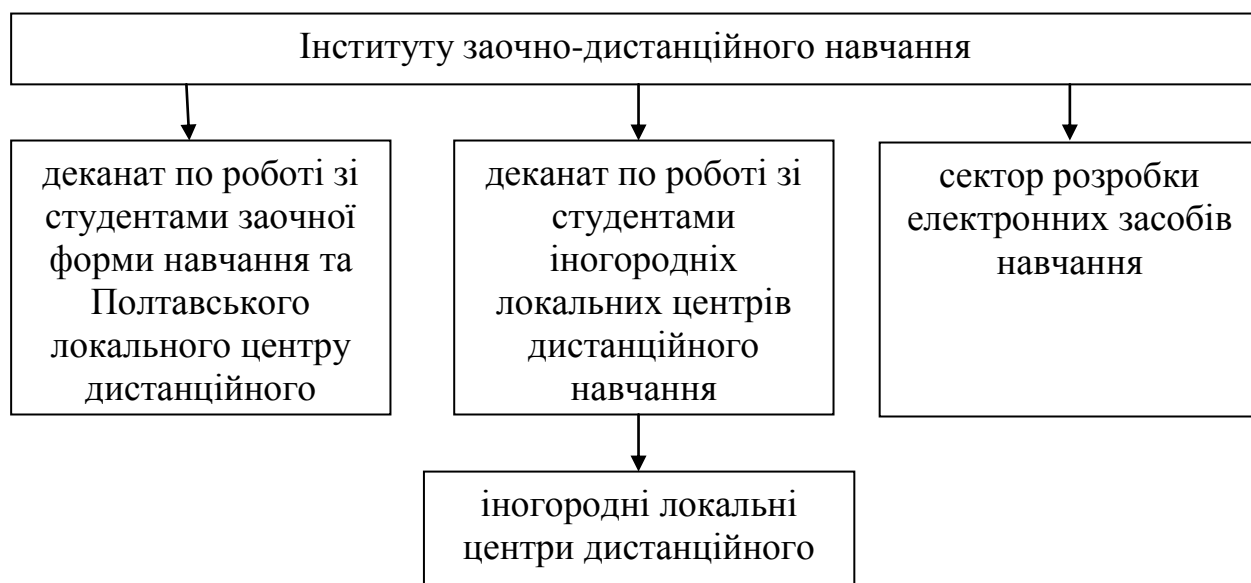

Рисунок 2.1 – Структура Інституту заочно-дистанційного навчання, складено автором

Дистанційні курси підвищення кваліфікації кадрів в ПУЕТ характеризують наступними показниками:

- гнучкість – можливість викладення матеріалу курсу з урахуванням підготовки, здібностей студентів. Це досягається створенням альтернативних сайтів для одержання більш детальної або додаткової інформації з незрозумілих тем, а також низки питань – підказок тощо;

- актуальність – можливість упровадження новітніх педагогічних, психологічних, методичних розробок;

- зручність – можливість навчання у зручний час, у певному місці, здобуття освіти без відриву від основної роботи, відсутність обмежень у часі для засвоєння матеріалу;

- модульність – розбиття матеріалу на окремі функціонально завершені теми, які вивчаються у міру засвоєння і відповідають здібностям окремого студента або групи загалом;

- економічна ефективність – метод навчання дешевший, ніж традиційні, завдяки ефективному використанню навчальних приміщень, полегшеному коригуванню електронних навчальних матеріалів та мультидоступу до них;
- можливість одночасного використання великого обсягу навчальної інформації будь-якою кількістю студентів;
- інтерактивність – активне спілкування між студентами групи і викладачем, що значно посилює мотивацію до навчання, поліпшує засвоєння матеріалу;
- більші можливості контролю якості навчання, які передбачають проведення дискусій, чатів, використання самоконтролю, відсутність психологічних бар'єрів;
- відсутність географічних кордонів для здобуття освіти. Різні курси можна вивчати в різних навчальних закладах світу.

Викладачі повинні володіти методами створення і підтримки такого навчального середовища, розробляти стратегії проведення цієї взаємодії між учасниками навчального процесу, підвищувати творчу активність і власну кваліфікацію.

В університеті створено єдиний інформаційний простір на основі власної локальної обчислювальної мережі, яка поєднує біля 2000 комп'ютерів, з них більшість комп'ютерів задіяні у навчальному процесі.

У спеціалізованих комп'ютерних аудиторіях студенти мають широкий доступ до бібліотечних ресурсів та мережі. В режимі електронної читальної зали також можуть працювати всі комп'ютерні лабораторії.

Лекційні аудиторії обладнано стаціонарними мультимедійними комплексами, що дозволяє проводити навчальні заняття з використанням телекомунікаційних засобів та інноваційних технологій, власних інформаційних ресурсів та глобальної мережі. Функціонують мобільні мультимедійні комплекси з доступом до локальної мережі та бібліотеки університету.

Навчальний процес на курсах підвищення кваліфікації з дисциплін навчального плану забезпечений системними, інструментальними програмами і пакетами прикладних програм (MS Windows x.x, MS Internet Explorer, Mozilla Firefox, MS Outlook Express, MS Outlook, Skype, STATISTICA x.x, MS SQL Server, MS Word x.x, MS Excel x.x, MS Access x.x, MS Power Point x.x, Adobe Photoshop, Macromedia Flash, Microsoft Office Publisher, Adobe PageMaker, Microsoft Project, VBA, VB Net., Visual Studio, JAVA, HTML, Matrixer, Pragma, Fine Reader, Corel Draw!, програми-перекладачі з іноземних мов Stylus та Promt, Project Expert, Бест-Маркетинг, 1С: Підприємство x.x, модуль Документообіг, Парус:Предприятие-x.x, автоматизована бібліотечна інформаційна система (АБІС) «Liber Media»).

Взагалішому організація дистанційного навчання на курсах підвищення кваліфікації відбувається за схемою, зображеною на рис.2.2.

Безперервна комп'ютерна підготовка студентів-курсантів складається із різних видів робіт:

1) виконання практичних завдань за окремими темами з використанням інформаційних систем і технологій: автоматизації документообігу 1С: Документообіг, автоматизації доступу до баз даних і знань, а також розв'язання конкретних професійних завдань. Практичні завдання зроблено у середовищі MS Office (MS Word, MS Excel, MS Access, MS PowerPoint), MS FrontPage, VBA, що прості у використанні, мають зручний інтерфейс користувача. Результати виводяться на екран монітору, у разі необхідності – на принтер у вигляді тексту, таблиць, графіків, діаграм тощо.

2) здійснення тестового контролю знань студентів за допомогою програмного засобу «OpenTest 2.0». Тестування проводиться під час проведення занять (поточний контроль) і під час підсумкового контролю знань.

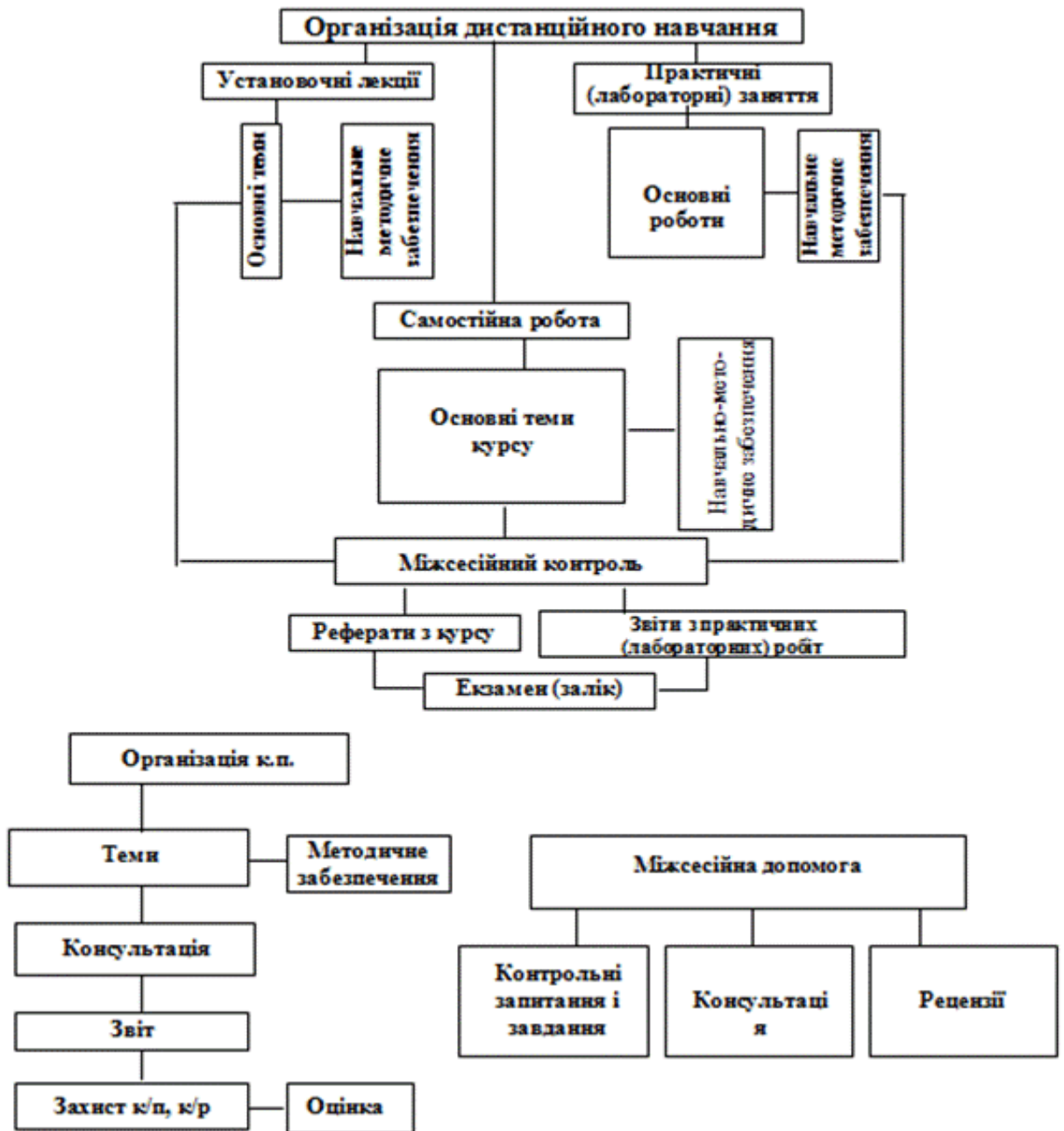

Рисунок 2.2 – Організація дистанційного навчання в університеті [36]

3) методичними рекомендаціями щодо виконання курсових робіт, підготовки звітів з виробничої і навчально-педагогічної практик, магістерської дипломної роботи передбачена самостійна робота студентів повністю на ПК. Під керівництвом науково-педагогічних працівників випускової кафедри студенти

працюють в лабораторіях навчально-наукового інформаційного центру (ННІЦ) університету і в спеціалізованих комп'ютерних кабінетах.

Використання у навчальному процесі глобальної (Інтернет), локальних (Intranet та аудиторних) комп'ютерних мереж, розробка власних електронних посібників в програмному середовищі MOODLE, застосування адаптованих комп'ютерних програм дозволяють підвищити інформаційний рівень підготовки фахівців.

Отже, курсове підвищення кваліфікації за різними формами і напрямками є ефективно сприяє формуванню практичних навичок наукової роботи, є стимулом самоосвіти, орієнтує педагогічні кадри на відбір певного змісту неформальної освіти

2.2 Передумови організації і планування курсів підвищення кваліфікації

Як було зазначено, для організації і роботи курсів підвищення кваліфікації створені всі необхідні умови в Полтавський університет економіки і торгівлі. Зокрема, університет має автоматизовану систему управління, єдиний інформаційний простір, високу комп'ютерну насиченість та широке впровадження комп'ютерних технологій у навчальну, наукову, управлінську, бібліотечну, видавничу й обліково-фінансову діяльність, що є основою для ефективно функціонування таких курсів.

В університеті створена локальна мережа, використання якої дозволяє кожному студентові і викладачеві працювати з електронними ресурсами бібліотеки та навчально-методичним забезпеченням навчальних дисциплін. Також у локальній мережі функціонує система електронного документообігу: електронні папки файлообміну структурних підрозділів, електронні журнали успішності студентів, електронна пошта.

Мережеві технології активно використовуються для навчання студентів.

Кожен студент університету незалежно від форми навчання має унікальні логін (ім'я) і пароль для роботи в мережі Інтранет університету з можливістю доступу до всіх електронних навчально-методичних ресурсів та дистанційних курсів навчальних дисциплін. Доступ студентів до інформаційних ресурсів можливий з комп'ютерів, розміщених у лабораторіях університету, з домашніх ПК за допомогою порталу дистанційного навчання через мережу Інтернет. Для забезпечення можливості реалізації інтерактивного зв'язку між студентами та викладачем у навчальному процесі використовується мережа бездротового доступу до інформаційних ресурсів, оскільки в експлуатацію введено Wi-Fi.

Впроваджена та активнопдіюча автоматизована система управління університетом постійно модернізується на основі сучасних інформаційних технологій.

Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі» бере активну участь у створенні та розвитку регіонального сегменту освітньої мережі, яка створена для надання телекомунікаційних послуг закладам освіти та науки України (додаток В).

В університеті створено навчально-науковий інформаційний центр. Серед його пріоритетних завдань – впровадження сучасних інформаційних технологій освітньої діяльності, створення, технічна підтримка та постійне удосконалення електронної освітньо-наукової інформаційної мережі університету; розробка та модернізація програмного і науково-методичного забезпечення; забезпечення виходу в інформаційний простір України і світової спільноти; підготовка та перепідготовка, консультування професорсько-педагогічного складу, докторантів, аспірантів, студентів та персоналу, задіяного у навчально-науковій діяльності та управлінні університетом щодо роботи з мережею; здійснення технічної підтримки локальної мережі, Web-сайту університету, а також обслуговування мультимедійних лекційних аудиторій, парку персональних комп'ютерів (загальною чисельністю 1985 од.) та комп'ютерних класів.

Вагомим досягненням освітньої діяльності університету є широке впровадження інноваційних інформаційних технологій, сучасних методів і засобів організації навчального процесу. Впроваджено відеосервіс TIXEO від асоціації URAN, що підтримує роботу з 3D-об'єктами та призначений для проведення відеоконференцій з демонстрацією презентацій з робочого столу, спільним використанням програмних застосунків тощо.

Таблиця 2.1 – Стан впровадження інноваційних інформаційних технологій [17]

Інноваційних інформаційних технологій	2010	2011	2012	2013	2014
Підсистеми АСУ Університет					
Локальні	9	10	11	12	14
Мережеві	15	16	18	18	21
Програмне забезпечення для занять	45+ ПЗ MSDN AA	49+ ПЗ MSDN AA	51 + ПЗ MSDN AA	55 + ПЗ Dream Spark	57 + ПЗ Dream Spark + office 365

Відповідно до Програми розвитку і модернізації автоматизованої системи управління університету у 2010 році було розпочато поетапне впровадження програмного забезпечення «Автоматизована система планування, організації, управління та контролю навчального процесу «iZETA», різні модулі якої: «Менеджер навчальних планів»; «Менеджер робочих навчальних планів»; «Редактор робочих навчальних планів»; «Менеджер графіків навчального процесу»; «Розклад занять» – успішно використовуються, які спрощують інформування студентів дистанційної форми навчання до розкладу та навчальних планів.

Пріоритетним напрямом діяльності університету з досягнення високої якості навчання стала розробка і впровадження у навчальний процес навчально-наукових Web-ресурсів і використання у ньому дистанційних технологій

відповідно до «Програми проведення експерименту з дистанційного навчання на базі локальних центрів Вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі», яка підготовлена на виконання Наказу Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 15.09.2011 № 1064 «Про впровадження педагогічного експерименту з дистанційного навчання на базі Вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі».

На виконання цієї програми наказом по університету було визначено перелік навчальних дисциплін, структуру та завдання з розробки дистанційних курсів з метою їх розміщення для використання в навчальному процесі для підвищення кваліфікації кадрів та отримання другої вищої освіти на сайтах Головного центру дистанційного навчання та в електронній бібліотеці університету.

На підготовчому етапі було здійснено:

- створення організаційних структур дистанційного навчання: Інституту заочно-дистанційного навчання; головного і локальних центрів дистанційного навчання та сектора розробки навчальних Web-ресурсів і відеостудій;
- розробку нормативних документів університету з впровадження дистанційних технологій навчання;
- подальший розвиток інформаційного навчально-наукового середовища;
- налагоджено якісний телекомунікаційний зв'язок між Головним і Локальними центрами дистанційного навчання;
- створення мультимедійних аудиторій Локальних центрів дистанційного навчання, їх оснащення широкоформатними телевізійними панелями та обладнання засобами управління телекомунікаційним зв'язком Web-студіями університету;
- розробку прикладних програм структурних елементів електронного деканату;
- формування нових і удосконалення наявних методологічних підходів

впровадження дистанційних технологій навчання;

- підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників, менеджерів і навчально-допоміжного персоналу, шляхом організації та проведення курсів з електронних засобів і дистанційних технологій навчання та інформаційних технологій в освіті.

Завдяки поєднанню наукових узагальнень, запозиченню, а головне – напрацьованому в університеті досвіду використання дистанційних технологій навчання упродовж останніх двох років в університеті продовжувалось удосконалення нормативної бази. Розроблено та затверджено:

- «Концепція дистанційного навчання Вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»;

- «Положення про дистанційне навчання у Вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі».

В університеті розроблено та розпочато впровадження:

- Концепцію централізованого незалежного тестування;
- Програма централізованого незалежного тестування;
- Положення з організації та проведення централізованого незалежного тестування;
- Положення про відділ тестування.

Пріоритетними завданнями щодо впровадження дистанційного навчання на даному етапі в Університеті є:

- розробка оптимальної педагогічної логістики навчального процесу: кількості та тривалості сесій; співвідношення дистанційного й очного навчання; формування графіків навчального процесу та самостійної роботи студентів у міжсесійний період тощо;

- розробка й удосконалення дистанційних курсів навчальних дисциплін і впровадження їх у практику навчальної роботи для використання на курсах підвищення кваліфікації кадрів;

- удосконалення якості роботи телекомунікаційної системи;
- забезпечення високої навчальної активності учасників дистанційного навчання шляхом моніторингу траєкторії навчання;
- забезпечення прозорості навчального процесу та поліпшення якості знань студентів;
- досягнення відповідності змісту і якості дистанційного навчання традиційним формам (видам) навчання зі студентами та впровадження власне дистанційних, інноваційних, форм навчальної діяльності;
- розвиток наукових досліджень, обміну досвідом і співпраці з вітчизняними та зарубіжними центрами дистанційної освіти у сфері дистанційного навчання.

Усі працівники підрозділів системи дистанційного навчання мають базову освіту у галузі електронних засобів і дистанційних технологій навчання або пройшли підвищення кваліфікації з цих напрямів фахової підготовки.

Для забезпечення розробки та впровадження в навчальний процес дистанційних курсів протягом останніх років було організовано навчання науково-педагогічних працівників з вивчення спеціалізованої програмної платформи модульного об'єктно-орієнтованого дистанційного навчання (MOODLE), основу якої становить цілеспрямована, керована, інтенсивна, самостійна робота студентів за індивідуальними навчальними планами та графіками з використанням спеціальних засобів ІКТ, що надають можливість контактувати з викладачем.

Однією з форм організації навчального процесу в системі дистанційного навчання є проведення відеолекцій у режимі «on-line» у локальній мережі з використанням глобальної мережі Інтернет. Для трансляції лекцій в університеті створено 10 відеостудій, що забезпечують можливість одночасної трансляції навчальних програм до 9 локальних центрів дистанційного навчання. Дооснащено телекомунікаційні підсистеми сервером відео конференцій

OpenMeetings, що значно розширює можливості каналів зв'язку і надає можливість одночасного сеансу до 100 учасників.

Проведення дистанційних лекцій та дистанційних консультацій переважно здійснювалось за допомогою програмних клієнтів m100 Telepresence компанії Polycom. Використання саме цього програмного забезпечення дозволило значно покращити якість відео- та аудіоданих при зменшенні навантаження на канали зв'язку. Крім того, на даний час його використання є найбільш економічно та технологічно ефективним способом проведення відеолекцій.

Робота системи дистанційного навчання університету в мережі Інтернет забезпечується за допомогою виділених ліній зв'язку, що надійно забезпечує одночасну роботу відеостудій і сервера системи дистанційного навчання.

На впровадження дистанційного навчання позитивно впливала зростаюча віртуалізація освітньої діяльності університету. Це, зокрема, проявлялося у збільшенні кількості інформаційних і навчальних сайтів. У мережі Інтернет функціонують навчальний сайт Головного центру дистанційного навчання; навчальний сайт Міжгалузевого інституту підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів; інформаційний сайт університету. Крім того, у локальній мережі університету функціонують сайти кафедр університету. Локальною обчислювальною мережею зв'язані всі структурні підрозділи університету, що дозволило здійснювати оперативний обмін інформацією, робити доступними для всіх членів колективу необхідні нормативні документи, навчальні плани та програми, інформатизувати головні процеси освітньої діяльності університету. Якщо кілька років тому інформатизація цих процесів здійснювалася паралельно до паперового документообігу, то в даний час вона є головним засобом розробки, доведення та контролю майже всіх процесів діяльності. Все це створило середовище, в якому кожен науково-педагогічний працівник і співробітник, ставши його складовою частиною, налаштовуються на ефективну участь у дистанційному навчанні. Основні параметри технічного

забезпечення і засобів, що використовуються у дистанційному навчанні університету можуть бути відображені у наступній таблиці 2.2.

Таблиця 2.2 – Параметри технічного забезпечення і засобів, що використовуються у дистанційному навчанні [37]

Показник	Одиниці виміру
Протяжність комп'ютерної локальної мережі, км: університету	62,3
Інформаційні мережі, до яких підключена локальна мережа: - університету - локальних центрів	Інтернет
Електронна бібліотека	1
Електронні читальні зали	3
Комп'ютерні класи	58
Мультимедійні аудиторії	31
Кількість зон безпроводного доступу до мережі Інтернет у навчальному корпусі	5
Частка студентів, які додатково використовують власну комп'ютерну техніку (ноутбуки, планшети, смартфони тощо) в позааудиторному (навчальному) процесі, %	98

Для проведення консультацій у режимі відеоконференцій, а також вебінарів, задіяно сервер. Завдяки збільшенню смуги пропускання каналу зв'язку та потужності серверного обладнання з'явилася можливість забезпечити проведення відеоконференцій та вебінарів.

Здійснено запис дистанційних лекцій і формування банку відеолекцій.

Структура інформаційного середовища дистанційного навчання ПУЕТ являє собою класичний приклад сучасного розгалуженого віртуального підприємства, що має віддалені філії – локальні центри, які сполучаються з Головним центром дистанційного навчання (ГЦДН) завдяки каналам мережі Інтернет. З метою

покращення ефективності навчального процесу, роботи підрозділів системи дистанційного навчання (СДН) університету, з організації обміну повідомленнями між ними обрано поштовий сервіс від компанії Google. Це дозволило працівникам широко застосовувати його нову можливість – відеозустріч. Використання такого сервісу Google дозволяє викладачу як одному з учасників відеозустрічі транслювати іншим учасникам і зображення свого робочого столу.

Очевидно, що покращення ефективності навчального процесу підрозділів СДН університету залежить від можливостей оперативного спілкування їхніх працівників.

В університеті створено умови для проведення відеоконференції між працівниками Головного і локальних центрів дистанційного навчання на базі цього сервісу. У наступних навчальних роках цей сервіс використаний для проведення семінарських і практичних занять у синхронному режимі.

Особливістю функціонування географічно розгалуженої структури телекомунікаційної підсистеми інформаційного середовища дистанційного навчання є використання відкритих публічних каналів зв'язку мережі Інтернет.

Складовою інформаційного середовища системи дистанційного навчання (СДН) університету є програмні засоби та технології асинхронного навчання. Вони реалізуються через сервіси сайту дистанційного навчання: електронну пошту і стільниковий зв'язок. Перший із них використовується у рамках вивчення дистанційних курсів і виконання курсових робіт і проектів, другий – у автоматичному режимі, з метою управління навчальною діяльністю студентів у міжсесійний період.

В університеті ефективно функціонує система оцінювання та контролю якості навчальної діяльності студентів, яка здійснюється за допомогою комп'ютерно-мережових технологій за схемою: «викладач-кафедра-деканат-навчальний центр». Забезпечено підготовку науково-методичного та навчально-

організаційного забезпечення самостійної роботи студентів, яка базується на нових принципах формування обсягів та структури педагогічного навантаження викладача за формами та видами навчальних занять, застосування інноваційних інформаційних технологій, що дозволило збільшити час на індивідуально-консультативну роботу викладачів зі студентами.

На основі проведеного аналізу, можна стверджувати, що в Полтавському університеті економіки і торгівлі є всі необхідні умови для дистанційної форми навчання та курсів підвищення кваліфікації. Безумовно, їх ефективність в ПУЕТ залежить від багатьох факторів: методичного забезпечення, рівня підготовки викладача та студента, фінансових можливостей студента та економічної ситуації в цілому. Але в загальному, студент може бути забезпечений всім необхідним матеріалом для проходження курсів та підвищення своєї кваліфікації.

2.3 Аналіз існуючих курсів підвищення кваліфікації в ПУЕТ

Міжгалузевий інститут підвищення кваліфікації та перепідготовки спеціалістів ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі» пропонує курси підвищення кваліфікації на базі університету чи іншого навчального закладу:

«Методика викладання дисциплін у вищій школі» за програмою:

- Освітня європейська інтеграція.
- Організація навчального процесу в системі підготовки фахівців.
- Методичні основи викладання навчальних дисциплін.
- Методологічні основи активізації навчального процесу.
- Організація кредитно-модульної технології навчання.

«Педагогіка вищої школи» за програмою:

- Стан і тенденції розвитку педагогіки вищої школи.

- Психолого-педагогічні особливості студентів як суб'єктів навчання і виховання.

- Освітні технології як системна категорія. Традиційні та інноваційні технології навчання у сучасній вищій школі.

- Процес, шляхи та засоби виховання студентської молоді

«Новітні інноваційні технології у вищій школі» за програмою:

- Виникнення і розвиток сучасних технологій навчання у вищій школі.

- Інформаційні технології навчання.

- Технології дистанційного навчання.

- Модульні технології вивчення дисциплін.

- Імітаційні технології навчання Технології інтенсивного електронного навчання

- Сучасна освітня ситуація і ефективне навчання лідерству в сучасній вищій школі

«Дидактичні системи у вищій школі» за програмою:

- Методологічні підходи до вивчення дидактичних систем у вищій школі.

- Мета і зміст навчання як складові дидактичної системи.

- Технології, методи, форми і засоби навчання в дидактичній системі.

- Забезпечення якості проектування дидактичної системи.

Автори курсів Стрельников Віктор Юрійович, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки, культурології та історії, керівник наукової школи з проектування навчально-виховних систем у вищій школі, Брітченко Ігор Геннадійович, доктор економічних наук, професор, директор Міжгалузевого інституту підвищення кваліфікації та перепідготовки спеціалістів.

Пройшовши курси підвищення кваліфікації слухачі отримують свідоцтво про підвищення кваліфікації державного зразка із записом про підвищення кваліфікації з дисципліни, яка викладається.

«Майстерність педагогічного спілкування» - у даному курсі розглядаються такі питання:

- Педагогічна майстерність та шляхи її формування.
- Актуальність проблеми діалогічного педагогічного спілкування в умовах гуманізації і демократизації освіти.
- Стилi педагогічного спілкування, їх вплив на ефективність навчальної діяльності.
- Стратегії поведінки у складних педагогічних ситуаціях.
- Педагогічні конфлікти і шляхи їх подолання.

Автори курсів Тодорова Ірина Степанівна, кандидат психологічних наук, доцент кафедри педагогіки, культурології та історії.

«Інформаційні технології у педагогічній діяльності» - у даному курсі розглядаються такі питання:

- Інформаційні технології в управлінні навчальним процесом.
- Інформаційні технології в організації навчальних занять з дисципліни.
- Інформаційні технології для фахових задач.

«Система управління якістю діяльності вищого навчального закладу: створення, впровадження, досвід» - у даному курсі розглядаються такі питання:

- Поняття якості та системи менеджменту якості.
- Сутність системного підходу щодо управління якістю діяльності вищого навчального закладу (ВНЗ).
- Функції системи управління якістю діяльності.
- Системи менеджменту якості, орієнтовані на процес. Визначення процесів управління, головних і допоміжних процесів. Механізм

розробки та впровадження системи управління якістю діяльності у ВНЗ.

- Моніторинг процесів.

- Управління невідповідностями процесів і результатів. Корегувальні та запобіжні дії щодо усунення невідповідностей.

Автор курсів Огуй Наталія Іванівна, кандидат економічних наук, доцент, начальник науково-методичного центру управління якістю діяльності ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі».

Пройшовши курси підвищення кваліфікації слухачі отримують свідоцтво про підвищення кваліфікації державного зразка із записом про підвищення кваліфікації з дисципліни, яка викладається.

Також, Міжгалузевий інститут підвищення кваліфікації та перепідготовки спеціалістів ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі» пропонує курси підвищення кваліфікації в вигляді різних тренінгів.

Трeнінг (англ. training) – це запланований процес модифікації (зміни) відношення, знання чи поведінкових навичок того, хто навчається, через набуття навчального досвіду з тим, щоб досягти ефективного виконання в одному виді діяльності або в певній галузі.

Тренування (від англ. to train – виховувати, навчати) – комплекс вправ для тренування в чому-небудь. Тренування – система підготовки організму людини з метою пристосування його до підвищених вимог і складних умов роботи й життя.

Тренінг – це особлива форма навчання, під час якої людина максимально оволодіває новими знаннями, отримує нові навички, переглядає власні цінності та пріоритети, коригує, удосконалює та розвиває певні якості та властивості своєї особистості, обирає для себе такі форми та методи поведінки, які відповідають саме її ситуації та індивідуальності. Серед інших форм навчання саме тренінг дає можливість на 90% засвоїти отриману інформацію.

Тренінг – це одночасно:

- практичний та ефективний метод опанування новими знаннями;
- спосіб пізнання себе та інших;
- неформальне, невимушене, конструктивне спілкування;
- спосіб формування бажаних, більш ефективних умінь і навичок а також більш успішних моделей поведінки;
- форма розширення власного набутого досвіду, спосіб вийти „за межі” власного звичного сприйняття явищ;
- спеціальна технологія, яка допомагає краще зрозуміти та усвідомити власний світ, зробити своє життя успішним;
- керівництво власними бажаннями та діями.

Тренінг, на думку фахівців, подібний до самого життя в мініатюрі. Часто вживається вислів : «тренінг – це гра в життя, під час якої вирішуються реальні життєві проблеми». Описати тренінг словами людини, яка не відчула його на власному досвіді, так само складно, як висловити внутрішні переживання, як підібрати прості, ясні, зрозумілі слова та формулювання. Лише той, хто пройшов через тренінг сам, може пересвідчитися та упевнитися в тому, що світ групової динаміки – тобто спілкування, очікування і дружні стосунки між учасниками навчальної взаємодії є дуже захоплюючим. Навчання, під час тренінгу, має дарувати учасникам радість і нових друзів, можливість унікального спілкування, сприяти формуванню навичок співпраці, відкривати нові перспективи.

Під час тренінгу необхідно створити неформальне, невимушене спілкування учасників тренінгу, яке відкриває перед групою безліч варіантів розв’язання проблеми, сприяє розвитку групової динаміки, міжособистісних взаємин і норм у групі, заради якої вона зібралася або була сформована. Як правило, учасники в захваті від тренінгових методів, тому що ці методи роблять процес навчання цікавим, не обтяжливим, а після тренінгу так чи інакше виходять на новий

рівень взаємин, підтримку стосунків поза тренінговою групою. В наш час не існує молодої успішної людини, яка б ніколи не чула про тренінги. Цей метод навчання набуває все більшої популярності й поширеності. Й не дивно, бо він дійсно найефективніший, а тому й практичний результат від нього значно більший в порівнянні з лекціями та семінарами. Тренінгу притаманні певні атрибути. До яких належать:

- тренінгова група;
- тренінгове коло (учасники розташовуються на стільчиках по колу, часто – без столів);
- спеціально обладнане приміщення та приладдя для тренінгу (фліпчарт, маркери тощо);
- ведучий тренінгу (тренер);
- правила групи (можуть дещо відрізнитись від тренінгу до тренінгу);
- атмосфера взаємодії та спілкування;
- інтерактивні методи навчання;
- структура тренінгового заняття;
- оцінювання ефективності тренінгу.

Тренінг і традиційні форми навчання мають суттєві відмінності. Традиційне навчання більш орієнтоване на правильну відповідь, і за своєю сутністю, є формою передавання інформації та засвоєння знань. Натомість тренінг, перш за все, орієнтований на формування нових моделей поведінки, нові запитання та пошук відповідей. Часто ціллю тренінгу є «розворушити», дати новий мотиваційний поштовх у пошуці відповідей на складні запитання, неоднозначні життєві ситуації. При цьому знаходження цих відповідей можливо як на тренінгу, так і за його межами, але при цьому цей первинний поштовх, орієнтований на пошук відповідей відбувається саме на тренінгу. Іноді, оцінивши дієвість тренінгу як потужного методу розвитку особистості учасник відчуває потребу відвідати інший тренінг, саме тому, що чіткіше ставить свій

запит після першого тренінгу й краще розуміє що надалі хотів би змінити (розвинути) у структурі своєї особистості.

Тренінги:

- Досягнення ефективності, використовуючи емоційний інтелект лідера: визначити складові емоційного інтелекту, зважити ступінь його впливу на ефективність роботи лідера, відкривати та розвивати власний емоційний інтелект.
- Плата за лідерство. Протистояння стресам: визначити основні фактори тривоги та стресу для лідерів, особливості активної протидії стресу, тренувати навички протистояння стресам.
- Лідерство та менеджмент: визначити сутність поняття лідерства, класифікація лідерства, функції лідерства, порівняти відмінності поведінки лідерів та менеджерів, розвинути практичні навички лідерства.
- Стилi лідерства: в'яснити, який стиль лідерства є більш ефективним в управлінні, розвивати практичні навички лідерства.
- Робота лідера з командою: визначити переваги командної діяльності, розвивати навички роботи в команді, в'яснити які командні ролі найбільш Вам підходять.
- Лідер – соціальний архітектор: визначити сутність поняття лідерства, класифікація лідерства та його функції, порівняти відмінності поведінки лідерів і менеджерів, розвиток практичних навиків лідерства.
- Що означає бути лідером? визначити, чому сьогодні необхідне лідерство? В'яснити чи потрібне Вам лідерство? Проаналізувати свій лідерський потенціал. Розвинути практичні навички лідерства.

Модератори тренінгів: Нестуля Олексій Олексійович, професор, доктор історичних наук, Нестуля Світлана Іванівна, доцент, кандидат історичних наук.

По закінченню тренінгу слухачі отримають сертифікат.

На МІПК функціонують підвищення кваліфікації фахівців та спеціалістів підприємств (організацій) різних форм власності. Науково-педагогічними працівниками університету розроблено семінари та тренінги за наступною тематикою:

- «Управлінська праця: особливості, проблеми і перспективи».
- «Управління розвитком персоналу організації».
- «Управління талантами».
- «Управління персоналом сучасної організації».
- «Що таке лідерство?».
- «Ефективна презентація та навички публічного виступу».
- «Грошово-фінансові механізми покращення фінансового стану та конкурентоспроможності підприємства».
- «Світова фінансово-економічна криза та її вплив на економіку України».
- «Реклама» та «Маркетинг».
- «Як покращити свій бізнес за допомогою Інтернет».
- «Актуальні проблеми вітчизняного кооперативного руху: науково-практичний аспект».
- «Індивідуалізація навчання студентів засобами проектної технології».
- «Прогнозування показників фінансово-господарської діяльності».
- «Особливості податкового обліку податку на прибуток за Податковим кодексом України».
- «Використання Інтернет-технологій суб'єктами національного ринку. Створення Інтернет-крамниці: методологія та практика».
- «Економічна діагностика діяльності торговельного підприємства».
- «Прогресивні форми та системи оплати праці – основа ефективного управління підприємством».
- «Управління персоналом».

- «Бізнес-план – основа ефективної діяльності підприємства».
- «Менеджмент туристичного бізнесу» в рамках якого функціонують відповідно: «Маркетинг туристичного бізнесу», «Екскурсійний менеджмент», «Основи анімаційної діяльності», «Оподаткування в туристичному бізнесі», «Ціноутворення в туристичному бізнесі», «Бухгалтерський в туристичному бізнесі», «Економіка туристичного бізнесу», «Бізнес-план в туристичному бізнесі», «Інтернет-технології в туристичному бізнесі», «Управління інноваціями в туристичному бізнесі», «Технологія документаційного забезпечення туристичного бізнесу», «Менеджмент безпеки в туристичному бізнесі».

Для найбільш повного задоволення потреб замовника, можливе підвищення кваліфікації за іншими напрямками та темами, що дасть змогу запропонувати науково-освітній продукт відповідно до потреб замовника.

Проведення семінарів та тренінгів передбачає максимальну гнучкість. Можливий виїзд викладачів-лекторів на базу замовника. Також можна сформувати комбіновані тематики семінару (приїзд кількох лекторів і проведення тижневого семінару – 72 год.). Після закінчення курсів слухачам видається сертифікат або свідоцтво (на 72 год.) встановленого державного зразка.

Отже, в другому розділі розглянуто передумови організації і планування курсів підвищення кваліфікації в середовищі дистанційного навчання університеті, зокрема визначено поняття курсів підвищення кваліфікації та їх ефективність в Полтавському університеті економіки і торгівлі, проведено аналіз існуючих курсів підвищення кваліфікації та умови їх функціонування.

РОЗДІЛ 3 ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ КУРСІВ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ КАДРІВ В ДИСТАНЦІЙНОМУ СЕРЕДОВИЩІ ПУЕТ

3.1 Недоліки курсів підвищення кваліфікації кадрів за дистанційною формою навчання

У системі підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів робляться реальні кроки із впровадження та застосування дистанційного навчання. За дистанційною формою навчання активно готують слухачів різні державні установи та школи і університети [13].

Крім того, на концептуальному рівні обґрунтовано доцільність створення й активізації системи дистанційної освіти (СДО) в Україні на принципах безперервності – забезпечення в дистанційній освіті всіх рівнів: початкової, загальної середньої, професійної підготовки, вищої, додаткової, післядипломної освіти; демократизації – надання рівних можливостей всім закладам освіти, що увійдуть до СДО; інтеграції – створення віртуальної електронної бібліотеки навчальних дистанційних курсів, банків даних та баз знань із захистом відповідних авторських прав; глобалізації – відкритість інформаційних ресурсів та організація навчальних процесів для всіх учасників СДО з використанням телекомунікаційних мереж [12].

Попри нормативно визначені принципи функціонування СДО, існують й інші пропозиції щодо їх дефініціювання. Наприклад, Л.І.Боремчук наводить наступний перелік принципів: гуманістичність навчання – спрямованість навчання та освітнього процесу в цілому на людину; пріоритетність педагогічного підходу під час проектування освітнього процесу в СДО – проектування СДО необхідно починати з розробки теоретичних концепцій, створення дидактичних моделей тих явищ, які планується реалізувати; педагогічна доцільність застосування нових інформаційних технологій – на

перший план необхідно ставити не впровадження техніки, а відповідне змістовне наповнення навчальних курсів і освітніх послуг; вибір змісту освіти – дистанційна освіта повинна відповідати нормативним вимогам Державного освітнього стандарту та вимогам ринку; безпека інформації, що циркулює в СДО, – організаційні й технічні засоби зберігання, передачі і використання потрібних відомостей мають бути безпечними та конфіденційними; стартовий рівень освіти – ефективне навчання в СДО передбачає певний набір знань, умінь, навичок; відповідність технологій навчання – технології навчання мають бути адекватними моделям дистанційного навчання; мобільність навчання – створення інформаційних мереж, баз і банків знань та даних для дистанційного навчання зі збереженням інформаційної інваріантної освіти; неантагоністичність чинним формам освіти – створювані та впроваджувані інформаційні технології не повинні стати чужорідним елементом у традиційній системі вищої освіти (рис.3.1) [33].

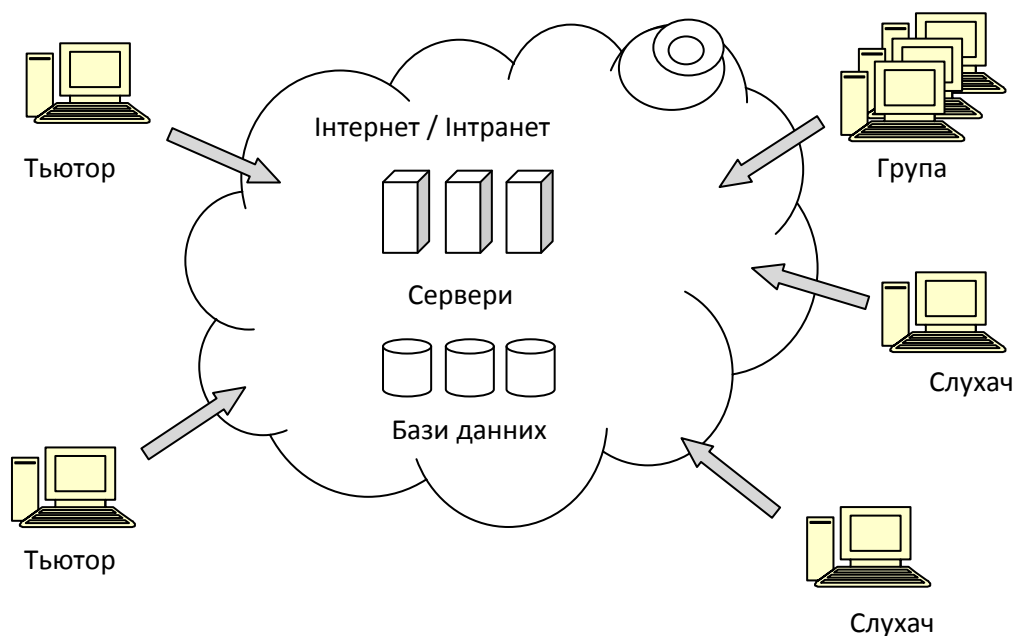

Рисунок 3.1 – Взаємозв'язок між учасниками дистанційної освіти [33]

Закріплення принципної бази функціонування СДО досить широко відображено як у нормативно-правових актах, так і в працях науковців. Разом з тим аналіз останніх джерел та публікацій засвідчив недостатній інтерес дослідників до проблеми визначення принципів дистанційного навчання у підвищенні кваліфікації державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування. Варто зазначити, що загальні принципи дистанційного навчання, на яких базуються інші рівні вітчизняної освіти (за умови застосування дистанційних технологій в навчальному процесі), не можуть рівноцінно застосовуватись у системі перепідготовки та підвищення кваліфікації держслужбовців та посадових осіб місцевого самоврядування, оскільки інституції останньої суттєво відрізняються від традиційної вищої школи.

Взагалі освіта дорослих має свою специфіку, базується на відмінних від традиційної освіти методиках, технологіях та принципах. Ще в 1970 р. видатний американський теоретик і практик освіти дорослих М.Ш.Ноулс сформулював основні положення андрагогіки:

дорослій людині, яка навчається (а не тому, хто навчає), належить провідна роль у процесі навчання;

той, хто навчається, є сформованою особистістю і ставить перед собою конкретні цілі навчання, прагне до самостійності, самореалізації, самоврядування;

доросла людина володіє професійним і життєвим досвідом, знаннями, вміннями, навичками, які повинні бути використані в процесі навчання;

дорослий шукає практичного застосування отриманих під час навчання знань і вмінь;

процес навчання значною мірою визначається тимчасовими, просторовими, побутовими, професійними, соціальними факторами, які або обмежують, або сприяють ефективності самого процесу;

процес навчання має бути організований у вигляді спільної діяльності того, хто навчається, і того, хто навчає, на всіх його етапах.

Незважаючи на позитивні тенденції у розвитку системи дистанційного навчання, Україна суттєво відстає у цій сфері від розвинутих країн і не в повній мірі задовольняє освітнім потребам суспільства.

Таке відставання зумовлено наступними проблемами:

1. Запровадження інформаційно-комунікаційних технологій в освіті і науці, включаючи систему дистанційного навчання (СДН), не визнано на державному рівні як одного з пріоритетних напрямів розвитку освіти, не координується і не розвивається на єдиній системній основі. Зокрема, відсутня координація і методичне забезпечення дистанційного навчання для різних рівнів освіти: загальної середньої, позашкільної, професійно-технічної, вищої та післядипломної. Відсутня система підготовки кадрів для СДН. Не розроблені єдині вимоги та рекомендації до спеціалізованого програмного, дидактичного і методичного забезпечення дистанційного навчання.

2. Відсутність комплексного підходу до створення національного освітньо-наукового інформаційного середовища України, яке б включало телекомунікаційну інфраструктуру, інформаційні ресурси освіти та науки, мережі електронних бібліотек, інформаційно-аналітичні системи управління освітою і наукою, що робить розвиток системи дистанційного навчання малоефективним і високо витратним, не сприяє приєднанню до європейських освітньо-наукових комп'ютерних мереж (GEANT, GEANT 2) та інформаційних ресурсів.

3. Відсутність бюджетного фінансування розвитку системи дистанційного навчання та інших складових освітньо-наукового інформаційного середовища. Не впроваджені механізми комплексного багатоканального фінансування інформаційно-комунікаційних технологій у сфері освіти і науки.

4. Несформованість та недосконалість нормативно-правової бази дистанційної форми навчання.

5. Недостатній безпосередній контакт між персональним викладачем (тьютором) та дистанційним студентом через надзвичайну професійну завантаженість вітчизняних педагогів. Студенти закордонних дистанційних курсів можуть отримувати відповіді на свої листи вже через кілька годин, оскільки викладачів в країнах зі значним досвідом впровадження дистанційної освіти набагато більше, ніж студентів. На жаль, в Україні склалася протилежна ситуація - бажаючих отримати дистанційну освіту у нас багато, а досвідчених викладачів, знайомих з новітніми технологіями дистанційного спілкування, обмаль.

6. Досить вагомою проблемою є низька пропускна спроможність електронної мережі під час навчальних чи екзаменаційних телеконференцій. Від цього, передовсім, страждають дистанційні студенти невеликих містечок України, яким, власне, найбільше підходить дистанційна освіта через географічну віддаленість від наукових осередків.

7. Ускладнена ідентифікація дистанційних студентів, оскільки на сучасному етапі розвитку технологій перевірити, хто ж саме здає екзамен досить складно.

Головною причиною посилення уваги до дистанційного навчання з боку навчальних закладів у країнах світу є вплив на освітню галузь процесу інформатизації суспільства:

- стало можливим створити наукові і навчальні джерела, які в рази перевищують можливості інформаційних джерел на паперових носіях та стали доступними до необмеженої студентській аудиторії;

- дистанційне навчання, спираючись на комп'ютерну техніку та телекомунікаційні мережі, відкрило якісно нові умови зручного та необмеженого спілкування учасників навчального процесу;

– дистанційні технології навчання як ніколи раніше дозволяють зробити цей процес прозорим і забезпечити вивчення студентами всіх завдань навчальних планів фахової підготовки.

Дистанційне навчання дозволяє передовим університетам світу здійснювати експансію на освітні ринки будь-яких країн. На шляху цієї освітньої глобалізації поки що стоїть «мовна проблема», але й вона поступово долається.

Загалом, дистанційна освіта в Україні не відповідає вимогам, що ставляться до інформаційного суспільства і не забезпечує повноцінного входження України в міжнародний освітній простір. Щоб система дистанційного навчання (ДН) зайняла гідне місце в системі освіти України, потрібно, передовсім, створити глобальну комп'ютерну мережу освіти й науки, оскільки саме комп'ютер дає змогу отримувати навчальний матеріал, є водночас і бібліотекою, і центром довідкової інформації, і комунікативним центром, що робить його одним з учасників реалізації програми безперервної освіти в Україні.

Отже, головні недоліки підвищення кваліфікації кадрів за дистанційною формою навчання полягають в наступному: недостатній контроль над засвоєнням учнями одержуваних знань; «теоретизація» навчання, зведення навчального процесу до механістичним прийомів і методів; неможливість формування повного уявлення про зміст навчального предмета; невиправдана оплата послуг в даній галузі освіти; можливість хакерського вторгнення в електронну базу даних; різнотипність тарифів відповідно до заданої регіональною специфікою.

3.2 Шляхи вдосконалення різних форм організації навчального процесу і режими їх реалізації

Враховуючи означену специфіку курсів підвищення кваліфікації, доцільною

є, розробка окремих принципів дистанційного навчання у підвищенні кваліфікації кадрів.

Роль таких принципів можуть виконувати:

– поєднання науки й практики у навчальному процесі – програми дистанційного навчання державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування повинні давати об'єктивне й цілісне наукове уявлення слухачам про сучасні державотворчі процеси та явища, яке базувалось би на підтверджених наукових фактах і знаннях, оперувало загальноприйнятими науковими термінами, і при цьому тісно поєднувалось з практичною діяльністю учасників навчання;

– послідовність і систематичність – виклад навчального матеріалу повинен здійснюватись у логічній послідовності. Кожен навчальний блок (модуль) має містити оптимальний для запам'ятовування об'єм інформації та мати логічно завершену будову. Заняття повинні відбуватися систематично, через приблизно однаковий часовий лаг, що забезпечить належний рівень засвоєння інформації та здатність до її відтворення у практичних умовах;

– рівність доступу до навчання – ефективне підвищення кваліфікації державних службовців та службовців органів місцевого самоврядування шляхом дистанційного навчання стане можливим лише за умови тотальної комп'ютеризації та підключення до Інтернету органів державної влади та органів місцевого самоврядування на всіх рівнях: центральному, регіональному та локальному. Крім того, залучення слухачів-державних службовців і, особливо, посадових осіб місцевого самоврядування до процесів дистанційної освіти потребує суттєвого підвищення їх комп'ютерної грамотності;

– наочність – не передбачає традиційної для середньої та вищої освіти демонстрації наочного приладдя чи дидактичного матеріалу в поєднанні з коментарями вчителя. У дистанційному навчанні викладач виконує обов'язки тьютора, тому його завдання – спрямувати слухача на пошук потрібної

інформації, в даному разі – демонстраційної. При роботі з аудиторією державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування у дистанційному режимі як наочний матеріал можуть використовуватись офіційні інтернет-сайти Президента України, Кабміну, Національного агентства України з питань державної служби тощо, де слухачі можуть відшукати потрібні нормативно-правові акти, певні рекомендації щодо своєї практичної діяльності, зображення перших осіб держави та багато іншої корисної інформації;

– свідомість і активна самостійність – результативність дистанційного навчання забезпечується, у першу чергу, свідомим підходом слухача до освітнього процесу, розумінням ним невідповідності наявних у нього знань, умінь та навичок. Усвідомлення цього має виступати потужним мотивуючим фактором для слухача щодо поліпшення свого професійного й інтелектуального рівня та стимулювати його до активного самостійного навчання поза межами наданого тьютором матеріалу та поставлених завдань;

– збереження якості рівня знань та умінь – отримані в процесі дистанційного навчання знання та вміння не повинні відрізнятися від тих, які здобуваються державним службовцем чи посадовою особою місцевого самоврядування під час очного навчання за професійною програмою, програмами тематичних короткотермінових семінарів та постійно діючих семінарів. Дистанційний курс має економити час та фінансові ресурси слухачів, але в жодному разі не погіршувати якісний показник отриманих знань.

Відповідно до сучасних уявлень можна виділити кілька комунікативних методик, які можуть використовувати у навчальному процесі курсів підвищення кваліфікації кадрів [42]:

– Комунікативні методи, спрямовані на стимулювання когнітивних процесів (вирішення проблемних завдань, використання рольових та ділових ігор тощо).

- Комунікативні методи, які передбачають використання інтерактивних форм та прийомів навчання, що беруть до уваги інтерес, мотивацію студентів до навчальної та науково-дослідної діяльності.
- Комунікативні методи, побудовані на моделюванні та імітації реальних чи віртуальних ситуацій.
- Комунікативні методи, що передбачають чітку взаємодію викладача вищої школи у межах малої творчої групи студентів за принципом єднання індивідів із різним креативним та інтелектуальним потенціалом.

Під час застосування цих комунікативних методів зосереджують увагу на ролі та функції викладача [22]:

- він є носієм необхідної для студентів інформації за фахом під час вивчення нового матеріалу;
- виконує функції спостерігача, коли студенти працюють у малих творчих групах, та надає їм індивідуальну консультаційну допомогу;
- викладач є консультантом у випадках, коли студенти працюють над певним проектом, ситуаційною вправою і потребують порад та рекомендацій щодо змісту завдань;
- викладач під час здійснення науково-педагогічної діяльності має бути психологом і психофізіологом, визначати настрій, самопочуття й активність студентів, уміти за допомогою педагогічних і психологічних прийомів підтримувати високий рівень їхньої фізичної та розумової працездатності.

Ця роль викладача вищої школи належать до основного переліку вимог щодо гуманізації суб'єкт-суб'єктних взаємин у сучасному ВНЗ. Вона потребує від нього глибоких знань з психології, педагогіки, психофізіології, валеології, психогігієни, певного досвіду практичного використання ефективних методів оптимізації навчального процесу.

Більш різноманітною і змагальною, зорієнтованою на глибоку особистісну залученість студентів має стати методика проведення семінарських і практичних занять: дискусії, диспути, дебати як змагання у побудові аргументації, діалоги з практиками, зустрічі-діалоги зі школярами, проблемні навчальні екскурсії, вирішення складних педагогічних ситуацій, моделювання педагогічних систем тощо.

Отже, на викладача університету покладається подвійна відповідальність на курсах підвищення кваліфікації кадрів: він має не лише дати професійні знання, але й бути взірцем для майбутнього вчителя.

Враховуючи, що в сучасному світі вища освіта стає обов'язковим етапом у житті людини, що кожен повинен навчитися самостійно здобувати знання упродовж життя, значно зростає роль ВНЗ у навчанні студента самостійно вчитися. Самостійна робота студента, яка є суттєвим елементом навчального процесу поряд з аудиторним навчанням, набуває великого значення.

Ефективність самостійної навчальної роботи зумовлюється сформованістю пізнавальних мотивів. Пізнавальні потреби, які спонукають до самоосвіти, формуються в активній самостійній пізнавальній діяльності людини, яка має бути суспільно значущою для особистості [41].

Самостійна навчальна робота студентів здійснюється у процесі взаємодії різних чинників: соціальних, психологічних, анатомо-фізіологічних. Важливу роль при цьому відіграють раціональні засоби: методи організації самостійної роботи, умови праці, режим дня, техніка праці та ін.

Від методів навчання значною мірою залежить розвиток студентів і якість засвоєння ними знань, і набуття навичок самостійної роботи.

Методи навчання оцінюються в педагогіці як один із найважливіших компонентів загальної структури навчально-виховного процесу.

Викладачам близькі та зрозумілі такі методи навчання як розповідь, розповідь, бесіда, лекція, показ ілюстрацій, показ демонстраційних приладів, виконання вправ, трудових завдань, лабораторних дослідів тощо [21].

Методи навчання завжди є засобом реалізації певних цілей навчання. За класифікацією Ю.К. Бабанського [34] методи навчання поділяються на 3 великі групи, кожна з яких в свою чергу передбачає по декілька класифікацій:

1. Методи організації і здійснення навчально-пізнавальної діяльності.
2. Методи стимулювання і мотивації учіння.
3. Методи контролю і самоконтролю в навчанні.

Методи організації і здійснення навчально-пізнавальної діяльності виконують освітню функцію та поділяються на такі види [34]:

Перспективні методи, які виконують функцію організації та здійснення чуттєвого сприйняття учбової інформації і поділяються, в свою чергу на:

- а) методи словесної передачі та слухового сприйняття навчальної інформації;
- б) методи наочної передачі та зорового сприйняття навчальної інформації;
- в) методи передачі навчальної інформації шляхом практичних дій.

Методи виділені за логічною ознакою, які спираються перш за все на класифікацію розумових дій, які традиційно поділяють за напрямком думки на індуктивні (від окремого до загального) та дедуктивні (від загального до окремого):

а) репродуктивні методи, які характеризують такий спосіб навчання, при якому головне значення має запам'ятовування учнями інформації, яку різними шляхами представляє вчитель;

б) проблемно-пошукові методи, які передбачають створення вчителем проблемних ситуацій, активне їх обдумування учнями і на цій основі їх самостійне просування у засвоєнні нових знань.

Методи стимулювання та мотивації навчання виконують виховну функцію. У них для стимулювання діяльності учнів поряд з традиційними методами

навчання використовуються також спеціально розроблені методи, такий як метод пізнавальних ігор, метод навчальних дискусій та ін. [44].

Серед методів контролю та самоконтролю можна виділити методи усного (індивідуальне опитування, фронтальне опитування, усні заліки, усні екзамени, програмоване опитування), письмового (контрольні письмові роботи, письмові заліки, письмові екзамени, програмовані письмові роботи) та лабораторно-практичного (контрольні лабораторні роботи, машинний контроль) контролю.

На основі аналізу зв'язків методів навчання з іншими компонентами учбового процесу, а також умовами, у яких він протікає, вибір методів навчання буде визначатися [43]:

1. Закономірностями та принципами навчання.
2. Цілями завдання.
3. Змістом та методами даної науки взагалі та конкретного предмету, теми.
4. Навчальними можливостями студентів.
5. Особливостями зовнішніх умов (географічних, виробничого оточення та ін.)
6. Можливостями самих викладачів.

Методи навчання не є алгоритмізованими одиницями. Оскільки педагогіка є наукою і мистецтвом одночасно, тому і підхід до вибору методів навчання має ґрунтуватися на творчості педагога з одного боку і відповідати вимогам принципу системності з другого боку.

Критеріями вибору методів навчання є [43]:

1. магістральні завдання виховання особистості;
2. мета і завдання навчання взагалі і конкретного етапу зокрема;
3. закономірність і принципи навчання;
4. зміст навчального матеріалу;
5. навчальні можливості студентів;
6. наявність засобів навчання;

7. психологічно-педагогічні можливості викладача.

Отже, методи навчання не можна сприймати як рецепт для розв'язання навчальних завдань. Тому лише творча мудрість викладача, яка опирається на наукові засади, може забезпечити оптимальний підхід до використання методів навчання з метою підвищення ефективності процесу навчання.

На сьогодні досить актуальним є інтерактивне навчання. Особливістю інтерактивного навчання є підготовка молодої людини до життя і громадянської активності в громадянському суспільстві і демократичній правовій державі. Це вимагає активізації навчальних можливостей студента, замість переказування абстрактної, «готової» інформації, відірваної від їх життя і суспільного досвіду [35].

Для зміцнення контролю над ходом процесу навчання за умов використання інтерактивної моделі навчання викладач також повинен попередньо добре підготуватися [35]:

- глибоко вивчити і продумати матеріал, у тому числі додатковий, наприклад,
- різноманітні тексти, зразки документів, приклади, ситуації, завдання для груп тощо;
- старанно спланувати і розробити заняття: визначити хронометраж, ролі учасників, підготувати питання і можливі відповіді, виробити критерії оцінки ефективності заняття;
- мотивувати студентів до вивчення шляхом добору найбільше цікавих випадків, проблем;
- оголошення очікуваних результатів (цілей) заняття і критеріїв оцінки роботи студентів;
- передбачити різноманітні методи для привернення уваги студентів, настроювання їх на роботу, підтримання дисципліни, необхідної для нормальної роботи аудиторії.

Якщо спробувати дати визначення поняття інтерактивна технологія навчання, то – це така організація навчального процесу, за якої неможлива неучасть студента у колективному взаємодоповнюючому, заснованому на взаємодії всіх його учасників процесі навчального пізнання: або кожен студент має конкретне завдання, за яке він повинен публічно прозвітуватись, або від його діяльності залежить якість виконання поставленого перед групою завдання [35]. Інтерактивні технології навчання включають в себе чітко спланований очікуваний результат навчання.

Всі спроби осучаснити навчальну систему, позбавити її притаманних їй недоліків пов'язані з використанням в рамках уроку ще й парної та колективної форм.

Співробітництво (кооперація) – це спільна діяльність для досягнення загальних цілей. Кооперативним навчанням називається такий варіант його організації, при якому студенти працюють у невеликих групах, щоб забезпечити найбільш ефективний навчальний процес для себе і своїх товаришів [35].

Спільні зусилля приводять до того, що всі члени групи прагнуть до взаємної вигоди. У результаті виграють усі, студенти усвідомлюють, що всі члени групи приречені на загальну долю. Успіхи кожного визначаються не тільки ним самим, але і зусиллями його товаришів.

Успіх члена команди при презентації результатів дослідження групою теми залежить як від його особистих зусиль, так і від внеску інших членів групи, що допомагають йому знаннями, вміннями і практичними можливостями. Жоден член групи наодинці не має всю інформацію, вміння чи можливості, необхідні для того, щоб забезпечити успіх групової діяльності.

Підвищення ефективності процесу навчання відбувається завдяки ретельному аналізу того, як співпрацюють члени групи, і визначенню способів поліпшення ефективності цієї роботи.

Така групова навчальна діяльність сприяє формуванню у студентів позитивного ставлення до навчання, розвиває вміння пристосовуватись до умов роботи в групах і забезпечує високу загальну активність студентського колективу.

На сучасному етапі розвитку суспільства обсяг та складність інформаційних потоків з кожним роком збільшується. Тому традиційна система навчання у вищих закладах освіти потребує постійного удосконалення на основі сучасних досягнень науки та техніки, що пов'язано з поліпшенням методики організації та проведення навчального процесу. Важливим напрямом підвищення ефективності навчально-пізнавального процесу є використання технічних засобів навчання (ТЗН), в тому числі комп'ютерної техніки [26].

Використання технічних засобів навчання надає навчально-методичній роботі зі студентами більш насичений, динамічний, творчий та інтенсивний характер. Сучасна освіта базується в основному на вербальному способі передачі знань, де переважає сприймання усної інформації, яка перевантажує роботу слухового аналізатора. При цьому візуальний канал використовується мало, виникає сенсорне голодування, що значно знижає творчий характер навчальної діяльності.

Використання аудіовізуальних засобів навчання може виступати важливим напрямом досягнення позитивних практичних результатів. Доцільність використання ТЗН зумовлено об'єктивними законами фізіології вищої нервової діяльності і заснованих на них психології особистого сприйняття. В умовах стрімкого зростання інформаційних потоків і збільшення дефіциту навчального часу аудіовізуальні засоби дозволяють за один і той же термін часу викласти і засвоїти значно більший обсяг навчальних знань. При цьому якість інформації, що засвоюється студентами, підвищується за рахунок її наочності, виділення в графіках, схемах, слайдах, головних структурних елементах процесів і явищ. Використання ТЗН у викладанні навчальних дисциплін дозволяє збільшити

обсяг інформації, яку необхідно запам'ятати, приблизно на 35% і підняти ефективність занять на 20% [6]. Крім того, це дозволяє значно інтенсифікувати пізнавальну діяльність студентів, дає можливість надати до навчального процесу додаткову інформацію.

В останні роки все частіше відзначається зниження ефективності традиційного навчання, як на рівні середньої школи, так і на рівні вузу, що виявляється в авторитарності педагогічних вимог, у вченні, слабко пов'язаному з потребами студентів, з їх індивідуальними ресурсами. Жорстка регламентація діяльності студентів на заняттях, примусовість навчальних процедур, часто призводить до нерозуміння ними цілей своїх дій, до відсутності усвідомлення необхідності досліджуваного матеріалу та його практичної значущості [47]. У зв'язку з чим, у студентів спостерігається відсутність навчальної мотивації, несформованість навичок планування своєї діяльності.

Сучасні педагогічні технології, і більшою мірою технології електронного навчання є особистісно-орієнтованими, і спрямовані на розвиток індивідуальних ресурсів студентів.

На відміну від подання знань в готовому вигляді при традиційному навчанні, технології електронного навчання передбачають підвищення рівня самостійної роботи учнів в індивідуальному темпі з одного боку, надаючи можливості для широкого спілкування з іншими студентами та спільного планування своєї діяльності з іншого [7].

Що стосується психологічного аспекту оцінювання знань учнів, то електронні технології навчання надають можливість знизити роль стресорів в процесі здачі студентами заліків та іспитів, а також підвищити рівень психологічного комфорту на заняттях. Застосування електронних методів навчання у вузі дозволяє підвищити рівень навчання і поліпшити якість надаваних вузом освітніх послуг, а також забезпечує більшу гнучкість в реалізації освітніх цілей вузу.

Вирішальну роль у розвитку електронного навчання, звичайно, зіграв Інтернет. Електронне навчання дає вузам можливість підвищити продуктивність, знизити рівень витрат, пов'язаних з проведенням очних занять, поліпшити процес обміну знаннями і довести до мінімуму витрати на навчання.

Застосування електронних технологій навчання в університеті дозволить [7]:

- розширити спектр освітніх послуг високої якості наданих вузом і забезпечити його сталість з моменту планування навчального курсу до його завершення;
- підвищити результативність при проходженні студентами іспитів;
- підвищити привабливість досліджуваного матеріалу за рахунок поліпшення умов отримання освіти;
- розширити можливості професійного зростання та підвищення кваліфікації педагогів ВНЗ;
- надати педагогам вузу більший простір для вивчення досвіду колег і проходження перепідготовки;
- підвищити кількісний склад студентів вузу, що проходять навчання одночасно;
- знизити навчальне навантаження студентів;
- забезпечити більш ефективно та своєчасне оновлення та поширення навчальних ресурсів, а також збільшити їх доступність;
- забезпечити безперервність навчання студентів за рахунок зняття просторових і часових обмежень;
- забезпечити персональний графік роботи студентів та перелік навчальних курсів з урахуванням їх інтересів у рамках освітнього стандарту;
- проводити проміжну і підсумкову атестацію у формі тестування;
- підвищити ефективність зворотного зв'язку для педагогів вузу і студентів і т.д.

Для сприяння кращому засвоєнню навчального матеріалу та надання необхідної організаційної, методичної та іншої допомоги до студента прикріплюється викладач-координатор (консультант) за напрямом або дисципліною. Взаємодія викладача-координатора (консультанта) зі студентами дистанційної форми навчання, організованої на базі мережі Інтернет, здійснюється в формах:

- індивідуальне листування зі студентами по електронній пошті;
- розповсюдження інформаційних матеріалів та листування з усією віртуальною навчальною групою одночасно за допомоги списку розсилання;
- консультаційна допомога при проведенні навчальних проектів та вирішенні проблемних питань у рамках навчального плану;
- проведення контрольних заходів.

Необхідною умовою ефективної самостійної навчальної роботи студента при дистанційному навчанні є наявність якісного сертифікованого дидактичного забезпечення, під яким розуміється комплекс різноманітних видів змістовної навчальної інформації, розроблений з урахуванням вимог психології, педагогіки, валеології, інформатики та інших наук і виконаного на різноманітних носіях (паперових, магнітних, плівкових тощо).

Зазначене дидактичне забезпечення виконує такі функції в навчальному процесі: організаційну, навчальну, контрольну, коректувальну, комунікативну, рефлексивну, прогностичну тощо.

На кафедрах дистанційного навчання є доцільним формування бази даних на кожного студента. Право доступу до бази даних мають тільки адміністрація університету та Інституту заочного та дистанційного навчання, а також викладачі кафедри, що ведуть відповідні навчальні дисципліни (викладачі-координатори, консультанти). Зазначена база даних надає можливість виявити індивідуальні особливості студента, своєчасно, за необхідності, скоригувати

графік вивчення ним окремих дисциплін та проведення консультацій, а також адаптуватися викладачу-координатору до індивідуальних освітньо-професійних та психофізіологічних особливостей студента.

Таким чином, дослідження теоретико-методичних засад дистанційної освіти дало змогу сформулювати та розкрити шляхи вдосконалення різних форм організації навчального процесу у підвищенні кваліфікації кадрів: поєднання науки й практики у навчальному процесі; послідовність і систематичність; рівність доступу до навчання; наочність; свідомість і активна самостійність; збереження якості рівня знань та умінь.

3.3 Впровадження модифікації курсів підвищення кваліфікації педагогів у рамках дистанційної форми навчання

Поняття модифікації включає в себе наступний зміст: це видозміна предмета або явища, що характеризується появою у нього нових ознак, властивостей при збереженні сутності. Стосовно курсів підвищення кваліфікації, то їх модифікацію можна інтерпретувати як зміну підходів до викладання дисциплін та надання послуг. Зокрема, це стосується і зміну чи підбір платформи для електронного навчання.

На сьогоднішній день у світі існує значне число e-learning платформ для організації електронного навчання, які поділяються на дві великі категорії: з закритим кодом (комерційні); відкритим кодом (поширюються безкоштовно) [4,5].

1. Платформа для електронного навчання «Blackboard».

Світовим лідером серед розробників комерційних продуктів є американська компанія Blackboard Inc. (www.blackboard.com), яка розробила однойменну платформу для електронного навчання «Blackboard». Компанія володіє цілою лінійкою програмних продуктів, які активно використовуються

по всьому світу для організації навчального процесу на всіх рівнях освіти. Особливо продукція компанії широко використовується в Північній Америці і Японії. Недоліками цього продукту є висока вартість (рис. 3.2).

Рисунок 3.2 – Платформа для електронного навчання «Blackboard»

До складу системи Blackboard Learn входять:

Blackboard Course Delivery – платформа електронного навчання, призначена для управління віртуальним навчальним середовищем і надання платформи для курсів дистанційного навчання;

Blackboard Content Management – сховище електронних освітніх ресурсів, призначене для централізованого накопичення та структурування електронних освітніх ресурсів, а також управління доступом до них користувачів і зовнішніх додатків;

Система Blackboard забезпечує єдине інтерактивне середовище для навчання, взаємодії, обміну інформацією між студентами і викладачами та тьюторами

ВНЗ. Система дозволяє управляти віртуальним навчальним середовищем, створювати електронні освітні ресурси, забезпечувати віддалений доступ до освітніх ресурсів навчального закладу, здійснювати контроль освітнього процесу, надавати платформи для курсів дистанційного навчання, накопичувати, структурувати, керувати доступом, поповнювати освітню базу, а також надавати засоби комунікації та інформування учасників.

2. Система дистанційного навчання «Прометей» (рис.3.3).

Рисунок 3.3 – Система дистанційного навчання «Прометей»

Система дистанційного навчання «Прометей» (розробник: ООО «Віртуальні технології в освіті», Росія), є платформою, за допомогою якої можна створити віртуальний університет та організувати дистанційне навчання з великою кількістю студентів, автоматизуючи при цьому весь навчальний процес від вступу до видачі диплома.

Крім комерційних систем організації електронного навчання з закритими кодами існують і так звані open source («відкритим вихідним кодом») рішення. Їх відмітною особливістю є те, що вихідні коди цих програм відкриті для користувачів і допускають будь-які виправлення, модифікацію і доповнення.

3. Платформа дистанційного навчання ATutor (рис. 3.3).

ATutor є веб-орієнтованою системою керування навчанням (Learning Management System, LMS). Програмний продукт є простим у встановленні, налаштуванні та підтримці для системних адміністраторів; викладачі (інструктори) можуть досить легко створювати та переносити навчальні матеріали та запускати свої онлайн-курси.

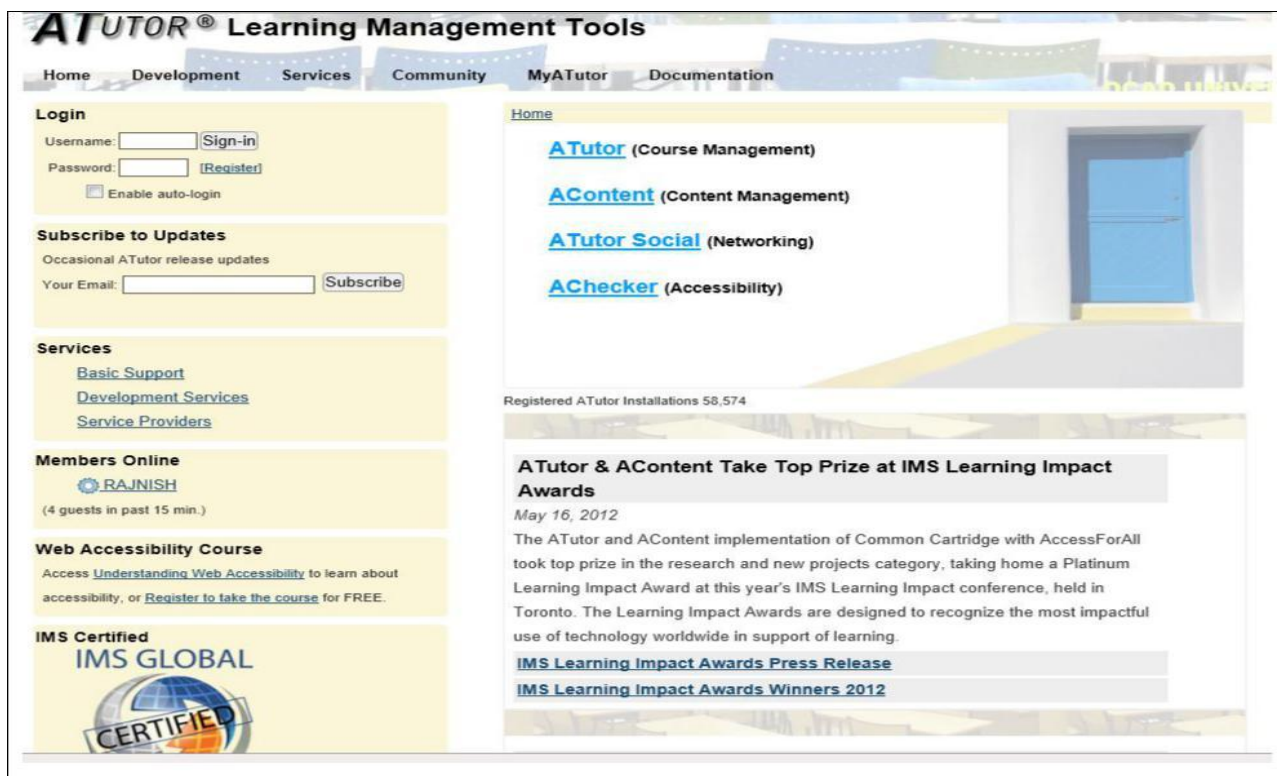

Рисунок 3.3 – Система дистанційного навчання ATutor

Програма розробляється та підтримується з 2001 року Грегом Геєм (Greg Gay), Джоелом Кроненбергом (Joel Kronenberg), Гайді Гейзелтон (Heidi Hazelton) із Дослідницького центру адаптивних технологій університету Торонто (Adaptive Technology Resource Centre, University of Toronto).

В ATutor визначено три типи користувачів (студенти, інструктори-викладачі та адміністратори). Система надає різним категоріям користувачів різні можливості. Серед ВУЗів України систему ATutor використовує Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя.

4. Платформа дистанційного навчання Dokeos (рис. 3.4).

Dokeos – платформа побудови сайтів дистанційного навчання, заснована на гілці (fork) Claroline (версії 1.4.2.). Гілка являє собою клон вільно поширюваного програмного продукту, створений з метою змінити додаток-оригинал в тому чи іншому напрямку.

Рисунок 3.4 – Платформа дистанційного навчання Dokeos

Dokeos безкоштовний. Dokeos – результат роботи деяких членів первісної команди розробників Claroline, які задумали: змінити орієнтацію додатку.

Система Dokeos має великий набір психологічних та організаційно-технічних можливостей.

Система Dokeos отримала високу оцінку зарубіжних фахівців в області дистанційної освіти. Особливо наголошується функціональність і простота використання системи, сумісність з різними операційними системами, ергономічність та економічність. Крім того, система постійно розвивається, додаються нові інтерактивні інструменти створення контенту та організації процесу навчання.

5. Платформа дистанційного навчання Moodle (рис. 3.5).

Moodle (модульне об'єктно-орієнтоване динамічне навчальне середовище), яке може використовуватися як платформа для електронного, в тому числі дистанційного навчання. Moodle – це безкоштовна, відкрита (OpenSource) система управління навчанням.. Система використовується у 175 країнах світу. Головним розробником системи є Martin Dougiamas з Австралії.

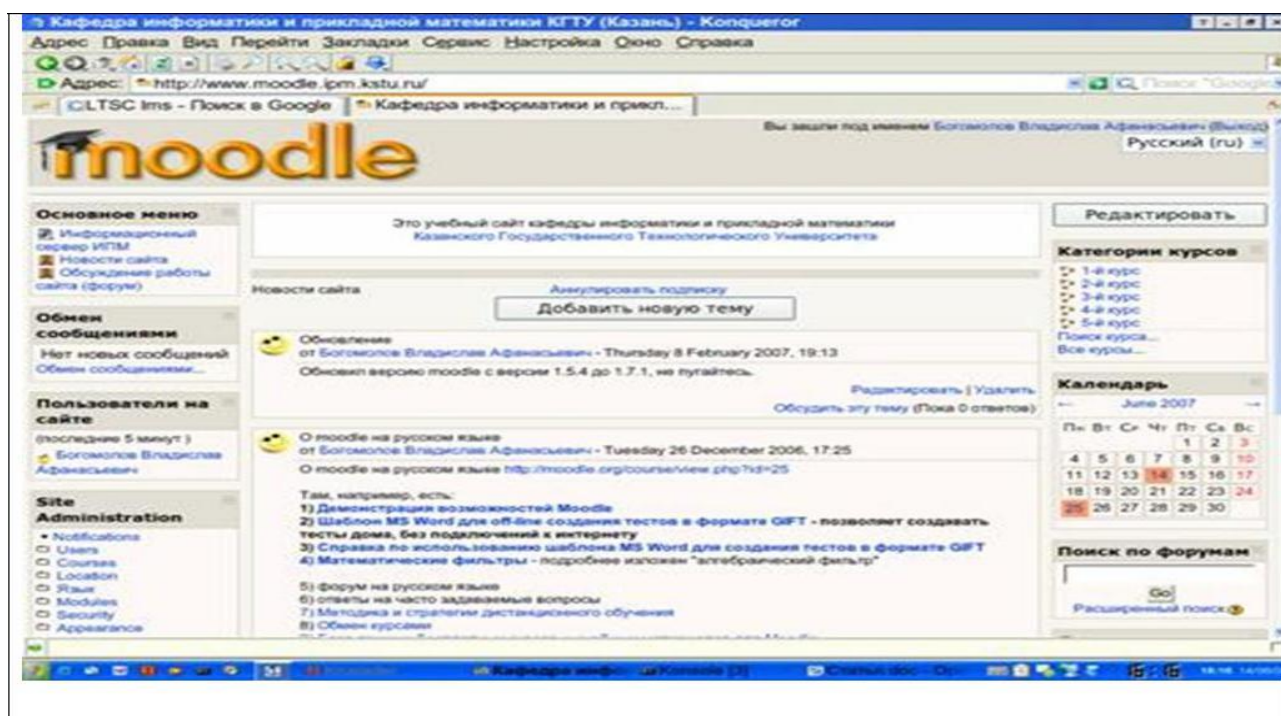

Рисунок 3.5 – Платформа дистанційного навчання Moodle

В сучасному інформаційному суспільстві Moodle набуває все більшого поширення. Сьогодні система використовується не лише в закладах вищої школи, а й загально-освітніх школах, некомерційних організаціях, приватних

компаніях, індивідуальними викладачами і навіть, батьками, що самостійно навчать дітей. Цьому сприяє те, що система придатна для використання не тільки в варіанті роботи в глобальних мережах, а й легко адаптується під самодостатню платформу для створення локальних однокористувацьких оф-лайн навчальних ресурсів, та ресурсів, здатних повноцінно функціонувати в рамках локальних мереж.

Перераховані платформи для організації електронного навчання порівнювалися з 34 параметрами, згрупованих у 8 блоків: 1) інструменти управління навчальним курсом, 2) можливості адміністрування, 3) технічні аспекти, 4) можливості адаптації, 5) зручність використання платформи, 6) управління дані користувача, 7) об'єкти навчання і 8) кошти спілкування.

Підсумкові результати дослідження представлені в таблиці Б.1 (додаток Б).

Перераховані можливості оцінювалися різною кількістю балів від 1 до 4 (зазначені в третьому рядку таблиці). Згідно з цим дослідженням одноосібним лідером виявилася система Moodle.

Слід зазначити, що основна увага при розробці та впровадженні систем дистанційного навчання приділяється питанням управління навчальним процесом, обліку результатів навчання та тестування інтеграції з механізмами електронного спілкування і зовнішніми системами. З розвитком дистанційної освіти і появою подібних систем в українському просторі все більшу увагу починають приділяти розробці багато платформних систем, що відповідають міжнародним стандартам.

Курс дистанційного навчання – це не тільки сам текст занять, а цілісний процес, що включає пошук необхідної інформації в мережах, обмін листами, як з кураторам курсу, так і з іншими учнями, звернення до баз даних, періодичним інформаційних видань, які розповсюджуються через Інтернет.

Останнім часом в онлайн-навчанні набирають популярність, як сервіси для побудови індивідуальних навчальних траєкторій, так і мікрокурси, що

дозволяють будувати траєкторії більш ефективно. Переважна більшість сучасних дистанційних курсів побудована за форматом масових відкритих онлайн-курсів (МВОК). Цей формат, який, по суті, зводиться до переносу в онлайн традиційного вузівського навчального процесу, до теперішнього часу затьмарив майже все інше і продовжує нарощувати популярність. Разом з тим, з поширенням МВОК, на передній план стали виходити і недоліки даного формату, головним з яких є надмірність матеріалу, пропонованого користувачам, які прагнуть отримати нові знання та навички.

У вузівському навчанні, програми яких будувалися протягом тривалого часу, проблема надмірності контенту не настільки чутлива, оскільки МВОК спочатку враховували особливості існуючих навчальних планів. Проте, у корпоративному навчанні велике значення має результат - наскільки добре і швидко співробітник опанував потрібним досвідом. При цьому, істотно, що в корпоративному секторі початкові знання і вміння співробітників не так вирівняні, як у навчальному закладі. Тому, саме підвищення кваліфікації у корпоративному секторі потребує нового формату навчання, що виходить за межі сучасних МВОК. Таким новим форматом дистанційних курсів можуть стати динамічні онлайн-курси, що будуються з особливим чином сформованого контенту у відповідь на запит того, хто навчається. Отже, для рішення певного завдання можна створити кілька варіантів контенту (альтернатив), що відрізняються за змістом. В цьому випадку виникає потреба в критерії, що дозволяє порівнювати альтернативи між собою. Позначимо критерій якості навчання як Q . Даний критерій залежить від характеристик того, хто навчається – X та параметрів (вмісту) дистанційного курсу, що йому пропонується – K , а також часу – T . Тоді, можна записати:

$$Q = f(X, K, T) \quad (3.1)$$

Для досягнення певної мети (отримання визначеного знання чи навичка) можуть бути запропоновані різні курси. Тому проблему вибору найкращого курсу $Kopt$ можна записати у вигляді оптимізаційної задачі:

$$Q = f(X, Kopt, T) \sim \max \quad (3.2)$$

При обмеженнях на час $T(Kopt) < T_0$ та на вартість навчання $C(Kopt) < C_0$.

Особливістю підходу, що пропонується є необхідність розробки невеличких спеціальних навчальних елементів, з яких буде складатися динамічний курс та опису взаємозв'язків між ними. Навчальний елемент може бути представлений коротким відеороликом або текстовою сторінкою. Збереження навчальних елементів та інформації про зв'язки між ними потребує застосування бази знань, а також відповідної системи управління.

Таким чином, готових курсів як таких, в базі знань немає, вони збираються за пошуковим запитом того, хто навчається динамічно з невеликих навчальних елементів (квантів). При цьому, весь контент не обов'язково може бути одного розробника, кванти можуть бути посиланнями і на зовнішні джерела. Можливо, інформації одного запиту для рішення оптимізаційної задачі формування контенту динамічного курсу буде недостатньо. Отже, побудову навчального контенту динамічного курсу потрібно здійснювати на основі обробки інформації визначеного тесту, за допомогою якого можна уточнити вектор параметрів X та більш ретельно врахувати різницю у початкових знаннях і вміннях співробітників, що потребують підвищення кваліфікації.

Отже, в третьому розділі досліджено, що ситуація з дистанційною освітою змінюється, а саме набуває все більшого поширення, хоча і має ряд недолівків. В той же час, на основі вище проаналізованого сформульовані можливі шляхи їх подолання.

ВИСНОВКИ

Бурхливе поширення дистанційного навчання спричинило появу великої кількості навчальних курсів, в тому числі курсів підвищення кваліфікації кадрів.

Система дистанційного навчання у поточний час продовжує своє бурхливе поширення. Немає сумнівів, що дистанційне навчання та його форми на сьогодні є найефективніша система підготовки і безперервної підтримки високого рівня кваліфікації фахівців. Будь-який вищий навчальний заклад або викладач вже не може вважатися носієм високої педагогічної майстерності, якщо не володіє засобами, методами і технологіями дистанційного навчання.

Дана дипломна робота якраз присвячена цій тематиці.

У дипломній роботі здійснені теоретичні узагальнення та запропоновано шляхи вдосконалення дистанційної системи навчання в процесах підвищення кваліфікації кадрів, зокрема в Полтавському університеті економіки та торгівлі, в Міжгалузовому інституті підвищення кваліфікації та перепідготовки спеціалістів (МППК), на базі якого функціонують курси підвищення кваліфікації кадрів і який є підрозділом Вищого навчального закладу Укоопспілки "Полтавський університет економіки і торгівлі".

За результатами проаналізованого та опрацьованого матеріалу, а також проведених досліджень можна зробити такі висновки теоретико-методичного змісту та практичного спрямування:

- розкрито поняття та зміст дистанційного навчання та основні засади, що було використано для подальшого аналізу та дослідження обраної тематики;
- досліджено методи та стратегії запровадження дистанційного навчання в різних учбових закладах України, що сприяло подальшому дослідженню застосування дистанційної форми навчання на курсах підвищення кваліфікації кадрів;

- досліджено альтернативні моделі інтенсивного набуття знань, які послужили прикладом для застосування на курсах підвищення кваліфікації;
- описано курси підвищення кваліфікації та їх ефективність в ПУЕТ, методичні засади та рекомендації до їх використання, що надалі є підставою для вивчення питання їх удосконалення;
- обґрунтовано передумови організації і планування курсів підвищення кваліфікації з різних напрямів, що послугувало підґрунтям до подальшого удосконалення курсів;
- проаналізовано існуючі курси підвищення кваліфікації кадрів в Полтавському університеті економіки і торгівлі;
- визначення недоліків курсів підвищення кваліфікації кадрів за дистанційною формою навчання, та встановлено їх особливості;
- обґрунтування шляхів вдосконалення різних форм організації навчального процесу і режими їх реалізації, що є підставою для удосконалення існуючих курсів підвищення кваліфікації кадрів в ПУЕТ;
- визначено методику впровадження модифікації курсів підвищення кваліфікації у рамках дистанційної форми навчання та описано їх особливості.

Отже, курси підвищення кваліфікації кадрів за дистанційними системами навчання є досить актуальними на сьогоднішній день і користуються великою популярністю, оскільки не потребує витрати багато часу та коштів, що є основним аргументом при виборі підвищення своєї кваліфікації.

А оскільки сьогодні диктує постійне підвищення кваліфікації, то є потреба і в таких курсах.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Функціонування будь-якої системи навчання та правильної її організації, інформаційної підтримки, тобто наявності сукупності необхідних засобів та методів. У свою чергу застосування та удосконалення системи навчання, зокрема, дистанційної системи навчання в процесах підвищення кваліфікації кадрів потребує документаційного, методичного забезпечення, а також необхідних інформаційних технологій та систем.

В ході дослідження та виконання дипломної роботи було запропоновано наступні напрями вдосконалення дистанційної системи навчання в процесах підвищення кваліфікації кадрів на прикладі курсів підвищення кваліфікації кадрів в дистанційному середовищі Полтавського університету економіки і торгівлі:

- Співробітництво (кооперація) з підприємствами та організаціями для виявлення більш актуальних і перспективних напрямків створення курсів підвищення кваліфікації кадрів.
- На сьогодні є актуальним доступ до методичного матеріалу за допомогою мобільних додатків – програмне забезпечення, що призначене для роботи на смартфонах, планшетах та інших мобільних пристроях. Багато мобільних додатків встановлені на самому пристрої або можуть бути завантажені на нього з онлайн-магазинів додатків, таких як App Store, Google Play, Windows Phone Store та інших, безкоштовно або за плату. Ринок мобільних додатків сьогодні дуже розвинений і неухильно зростає. Отже, можемо рекомендувати встановити спеціальний мобільний додаток з метою можливого доступу до методичного матеріалу, а отже і підготовка необхідного методичного матеріалу в належному форматі.
- Впровадження модифікації курсів підвищення кваліфікації кадрів у рамках дистанційної форми навчання: мікрокурси, відкриті онлайн-курси

(МВОК). Враховуючи, що останнім часом в онлайн-навчанні набирають популярність, як сервіси для побудови індивідуальних навчальних траєкторій, так і мікрокурси, що дозволяють будувати траєкторії більш ефективно, то дана рекомендація є доцільною. Переважна більшість сучасних дистанційних курсів побудована за форматом масових відкритих онлайн-курсів. Цей формат зводиться до переносу в онлайн традиційного вузівського навчального процесу, до теперішнього часу продовжує нарощувати популярність.

СПИСОК ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про інформацію: Закон України: прийнятий 02 жовтня 1992 р. № 2657–XII. Відомості Верховної Ради України. 1992. № 26. С.1115-1158.
2. Про Національну програму інформатизації: Закон України: прийнятий 04 лютого 1998 р. № 651-V. Відомості Верховної Ради України. 1998. №74/98. С. 1102-1220.
3. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України: прийнятий 22 травня 2003 р. № 851-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. №36. С. 817-840.
4. Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах: Закон України: прийнятий 05 липня 1994 р. № 210- V. Відомості Верховної Ради України. 1994. № 81/94. С.1116-1108.
5. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки: Закон України: прийнятий 09 січня 2007 р. № 537-V. Відомості Верховної Ради України. 2007. №53. С.1120-1124.
6. Про захист персональних даних: Закон України: прийнятий 01 червня 2014 р. № 2297-IV. Відомості Верховної Ради України. 2010. № 22. С.1105-1150.
7. Про захист інформації в автоматизованих системах: Закон України прийнятий 05 липня 1994 р. №80/94. Відомості Верховної Ради України. 1994. №94. С.1160-1270.
8. Про обов'язковий примірник документів: Закон України: прийнятий 09 квітня 1999 р. № 22-23. Відомості Верховної Ради України. 1999. № 48. С. 102-104.
9. ДСТУ 8302:2015. Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання. Київ. 2016. 17 с.

10. ДСТУ 2398-94. Інформація та документація. Базові поняття. Терміни та визначення. Київ. 1995. 45 с.
11. ДСТУ ISO 5127:2007. Інформація і документація. Словник термінів. Київ. 2007. 38 с.
12. ДСТУ ГОСТ 7.1:2006. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання. Київ. 2006. 41 с.
13. ГОСТ 7.76-96. Комплектування фонду документів. Бібліографування. Каталогізація. Терміни і визначення. Минск. 1997. 52 с.
14. ГОСТ 6.10.1-88. Уніфіковані системи документації. Основні положення. Київ. 1995. 360 с.
15. ДСТУ 2398–94. Інформація та документація. Інформаційні мови. Терміни та визначення. Київ. 1995. 163 с.
16. ДСТУ 2732:2004. Діловодство й архівна справа. Терміни та визначення понять. Київ. 1995. 178 с.
17. ДСТУ 8302:2015. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання. Київ. 2015. 16 с.
18. Білорусов С. Г. Практика використання дистанційної форми навчання в системі підвищення кваліфікації управлінських кадрів. URL: <http://www.confcontact.com/2009ip/bilorus.htm> (дата звернення: 12.11.2019).
19. Боремчук Л. І. Дистанційне навчання як педагогічна технологія. URL: <http://intkonf.org/boremchuk-li-distantsiyne-navchannya-yak-pedagogina-tehnologiya/> (дата звернення: 12.10.2019).
20. Бодненко Д. М. Підготовка викладачів вищого навчального закладу до здійснення дистанційного навчання : автореф. дис. ... канд. пед. наук ; ДВНЗ «Університет менеджменту освіти АПН України». К. 2008. 20 с.
21. Варзар Т. М. Дистанційна освіта в сучасній освітній діяльності. URL: <http://rius.kiev.ua/institute.html> (дата звернення: 14.10.2019).

22. Відкритий університет Великобританії. URL: <http://www.open.ac.uk/zx> (дата звернення: 14.11.2019).
23. Вопросы преподавания. URL: <http://openuniversity.co.il/42302.html> (дата звернення: 14.11.2019).
24. Гусев В. В. Менеджмент. Юнита 1: Основні теоретические концепции: Дистанц. обучение: Рабоч. учеб. М. 2003. 61 с.
25. Гусев В. В. Менеджмент. Юнита 2: Основные теоретические концепции: Дистанц. обучение: Рабоч. учеб. М. 2004. 82 с.
26. Жевакіна Н. В. Педагогічні умови організації дистанційного навчання студентів гуманітарних спеціальностей у педагогічному університеті : автореф. дис. ... канд. пед. наук; Луганський національний університет ім. Т. Г. Шевченка. Луганськ. 2009. 22 с.
27. Про внесення змін до Закону України «Про вищу освіту»: [Закон України: прийнятий 21 жовтня 1997 р.] URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2984-14> (дата звернення: 15.11.2019).
28. Закон України «Про освіту» . URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1060-12> (дата звернення: 15.11.2019).
29. Захарова Е. В. Организация самостоятельной работы студентов с использованием информационно-коммуникационных технологий: автореф. дисс. ... канд. пед. наук; Якутский государственный университет им. М. Я. Амосова. Якутск. 2008. 22 с.
30. Інститут післядипломної освіти й дистанційного навчання. URL: <http://ipro.luguniv.edu.ua> (дата звернення: 18.12.2016).
31. Козлакова Г. О. Інформаційно-програмне забезпечення дистанційної освіти: зарубіжний і вітчизняний досвід: Монографія АПН України. Ін-т вищ. Освіти. К. 2002. 231 с.
32. Положення Конституції України[прийнято 28 червня 1996 р.] URL: <http://www.rada.gov.ua/konst/CONST1.HTM> (дата звернення: 18.11.2019).

33. Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні. URL: <http://www.osvita.org.ua/distance/pravo/00.html> (дата звернення: 18.11.2019).
34. Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні. К. 2000, 12 с.
35. Мартиненко М. Ю. Контроль якості самостійного засвоєння навчального матеріалу студентами в умовах вищої дистанційної. Вісник Черкаського університету. Педагогічні науки. Черкаси. 2007. Вип. 115. С. 53–58.
36. Навчально-методичний комплекс підготовки організаторів дистанційного навчання для системи післядипломної освіти. АПН України. Центр. ін-т післядипломної пед. освіти; за заг. ред. В.В. Олійника. К.: Міленіум. 2003. 69 с.
37. Овод Ю. В. Історія розвитку та класифікація засобів дистанційного навчання. Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна». 2011. № 3. С. 131–135.
38. Олійник В. В. дистанційне навчання в післядипломній освіті: організаційно-педагогічний аспект. Зб. наук. статей співробітників, 1999-2001 рр. АПН України. Центр. ін-т післядипломної пед. освіти. К. 2001. С. 8-21.
39. Проект Закону України «Про вищу освіту». URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?pf3511=39329 (дата звернення: 12.11.2019).
40. Статкевич А. Г. Інформаційно-комп'ютерні технології в системі дистанційного навчання Великої Британії. URL: <http://studentam.net.ua/content/view/7567/97/> (дата звернення: 22.10.2019).
41. Таланчук П. М. Створення дидактичних матеріалів із дистанційної форми навчання: Інформ.-метод. Зб. Ун-т «Україна», 2001. 48 с.
42. Степаненко С. Про трансформацію системи заочної освіти в умовах інтеграції в Європейський освітній простір. Вища школа. 2007. № 2. С. 31–37.

43. Теория и практика дистанционного обучения: Учеб. пособие для студентов высш. учеб. заведений М.: Академия, 2004. 415 с.
44. Teaching and learning at the UO. URL: <http://www8.open.ac.uk/about/main/the-ou-explained/teaching-and-learning-the-ou> (дата звернення: 17.11.2019).
45. Что такое Открытый университет? URL: <http://www-r.openu.ac.il/openu-information/general-op.html> (дата звернення: 27.11.2019).
46. Шуневич Б. І. Тенденції розвитку дистанційного навчання у зарубіжній вищій школі. Інформаційні технології і засоби навчання. 2008. Вип. 3. URL: <http://www.nbuu.gov.ua/e-journals/ITZN/em7/emg.html> (дата звернення: 03.01.2017).
47. Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки: Закон України. ВВР України. 2007. №12. С. 102.
48. Кухаренко В. М. Дистанційне навчання: Умови застосування: навч. посіб. 3-є вид. Харків НТУ «ХП»; Торсінг, 2002. 320 с.
49. Кайдалова Л. Г. Модульна технологія навчання. Навч.-метод. посіб. Для викладачів та студ. вищ. навч. закл. Харків. Вид-во НФаУ, 2002. 86 с.
50. Черних В. П. Освітні інновації в Національному фармацевтичному університеті: навч.-метод. Харків. Вид-во НФаУ, 2005. 248 с.
51. Єщенко А. В. Використання дистанційного навчання в системі післядипломної освіти: сучасне і майбутнє. Проблеми безперервної медичної освіти та науки. 2013. № 2 (10). С. 5-10.
52. Юзбашева Г. С. Дистанційне навчання у післядипломній освіті як науковий суспільний пріоритет. Педагогічний альманах. 2011. Вип.11. С. 220-226.
53. Ліпінська А. В. Інформаційні ресурси в документознавстві: навч. посіб. Київ: Університет «Україна», 2007. 330 с.

54. Наливайко Н. Я. Інформатика: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2011. 465 с.
55. Юдін О. М. Сучасні технології створення інформаційних систем: навч. посіб. Полтава: Видавництво ПВІЗ, 2005. 320 с.
56. Беспалько В. П. Основы теории педагогических систем. Воронеж. Изд-во Воронеж. ун-та, 1977. 204 с.
57. Жовта І. Дистанційна освіта набирає обертів : в Україні і світі : Про дистанц. форму навчання в Нац. авіац. ун-ті . Київ. Освіта України. 2004. 9 квіт. (№ 27/28). С. 2.
58. Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні від 20 груд. 2000 р. К. 2000. 12 с.
59. Луговой Н. Н. Модуль интерактивной познавательной деятельности в системе дистанционного обучения. Сборник научных трудов. Вып. 7. Х: УАДО, ХНУРЭ, 2003. 296 с.
60. Технологія розробки дистанційного курсу: навч. посіб. В. М. Кухаренко, Н. Г. Сиротинко, О. В. Рибалко, Ю. М. Богачков; за ред. Бикова В. Ю. К.: Міленіум, 2008. 24 с.
61. Переваги дистанційної освіти в Україні. URL: <http://www.osvita.org.ua/articles/522.html> (дата звернення: 12.11.2019).
62. Пивень А.Г. Иностраный опыт использования дистанционного образования в Интернет. Інформатизація освіти та дистанційна форма навчання: сучасний стан і перспективи розвитку: Збірник матер. VI Міжнар. наук.-метод. конф. Суми. 2004. 38 с.
63. Трайнев В.А. Информационные коммуникационные педагогические технологии : учеб.пособ. К.: Освіта, 2008. 7 с.
64. Бабійчук В.Г. Дистанційне навчання: проблеми та перспективи їх вирішення <http://moippo.mk.ua/index.php/dijalnist-moippo-58/distanczjne-navchannya> (дата звернення: 17.11.2019)

65. Філіпова Л. Я. Системи управління електронним документообігом: загальні поняття термінології, організації, технології (зарубіжний досвід) / Л.Я. Філіпова // Вісник Книжкової палати України. – 2001.– № 4. 15–18 с.
66. Хандадашева Л. Н. Комп'ютер й інша оргтехніка для секретаря-референта / Л.Н. Хандадашева. – Ростовн/Д. 2003.– 384 с.
67. Хоменко М. Посібник з діловодства: учбовий посібник/ М.Хоменко, О. Грабарь,. – 2-е вид., випр. і доп.. – К.: Генеза, 2003. – 103 с.
68. Робсон М. Практическое руководство по реинжинирингу бизнес-процессов / М. Робсон, Ф. Уллах : пер. с англ. Н.Д. Эриашвили. – Москва : Аудит, ЮНИТИ, 1997. – 224 с.
69. Рудюк В. Введение электронного документооборота: опыт Германии // Довідник секретаря та офіс-менеджера / В. Рудюк. – 2008. – № 6. 31–35 с.
70. Саттон М. Д. Корпоративный документооборот / М. Д. Саттон. – Харків : «БМикро», «Азбука», 2002 г. – 416 с.
71. Сельченкова Г. О. Автоматизовані системи управління документами. На що звертати увагу при виборі?/ Г. О. Сельченкова // Довідник секретаря та офіс-менеджера. – 2008. – № 8. – С. 26–31.
72. Сельченкова Г. О. Автоматизовані системи управління документтами. Функціональні можливості систем, що забезпечують електронний документообіг // Довідник секретаря та офіс-менеджера / Г. О. Сельченкова. – 2008. – № 9. – С. 38–43.
73. Система електронного документообігу органу виконавчої влади. Технічні умови ТУ У 30.0-33240054-001:2005 [Електрон.ресурс]. – Режим доступу : <http://www.stc.gov.ua>. – Дата звернення 17.12.18
74. Скібіцька Л. І. Діловодство : Навч.посібник / Укладач Л. І.Скібіцька. – Київ : Центр навчальної літератури, 2006. – 224 с.
75. Стенюков М. В. Справочник секретаря / М. В. Стенюков – Москва : «Издательство ПРИОР», 1998. – 192 с.

76. Филенко Е. Н. Появление персональных компьютеров и начало формирования новой «компьютерной» технологии / Е. Н. Филенко // Делопроизводство. – 2008. – №1. – С. 47–44.

77. Філіпова Л. Я. Системи управління електронним документообігом: загальні поняття термінології, організації, технології (зарубіжний досвід) / Л. Я. Філіпова // Вісник Книжкової палати. – 2001. – № 4. – С. 15–18.

78. Хандадашева Л. Н. Комп'ютер й інша оргтехніка для секретаря-референта / Л.Н. Хандадашева. – Ростов на Дону, 2003. – 384 с.

79. Хоменко М. О. Посібник з діловодства: учбовий посібник / М.О. Хоменко, О.В. Грабарь. – Київ. : Генеза, 2003. – 103 с.

80. Черноскутова А. І. Інформатика / А. І.Черноскутова. – СПб. 2005.– 272 с.

81. Шеян И. Н. Электронное развитие документооборота / И. Н. Шеян // Computerworld. – 2003. – № 18. – С.24–29

82. Швецова-Водка Г. М. Документознавство: навч. посіб. / Г. М. Швецова-Водка – Київ : Знання, 2007. – 398 с.

83. Юзбашева Г. С. Дистанційне навчання у післядипломній освіті як науковий суспільний пріоритет. 2012. Вип.13. С. 224-228.

ДОДАТКИ